مَسَائِلُ الجَاهِلِيَّة

أهم المسائل التي خالف فيها الإسلام أهل الجاهلية

ޖާހިލިއްޔަތުގެ މައްސަލަތައް

ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިންނާ އިސްލާމްދީން ޚިލާފުވި އެންމެ މުހިއްމު މައްސަލަތައް

ލިޔުއްވީ:

ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު رَحِمَهُ الله

އަވަހާރަވީ 1206ހ

ތަރުޖަމާކުރީ:

އަބޫ އުސާމާ حفظه الله

مسائل الجاهلية

أهم المسائل التي خالف فيها الإسلام أهل الجاهلية

ޖާހިލިއްޔަތުގެ މައްސަލަތައް

ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިންނާ އިސްލާމްދީން ޚިލާފުވި އެންމެ މުހިއްމު މައްސަލަތައް

ލިޔުއްވީ:

ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު رَحِمَهُ الله

އަވަހާރަވީ 1206ހ

ތަރުޖަމާކުރީ:

އަބޫ އުސާމާ حفظه الله

بسم الله الرحمن الرحيم

މުޤައްދިމާ

މުޤައްދިމާ

الحمد لله، والصلاة والسلام على رسول الله، وعلى آله وصحبه ومن والاه، أما بعد:

ފަހެ، ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ﷺ ނަބީކަމައިގެން ފޮނުއްވުމުގެ ކުރިން ފެތުރިފައިވި ޖާހިލިއްޔަތުގެ މައްސަލަތަކުގެ ގިނަކަންތައް، އަހަރުމެންގެ ޒަމާނައި ހަމައަށް އަދިވެސް އެގޮތުގައި ޝާއިޢުވެފައި އެބަހުއްޓެވެ. އިސްވެ ގޮސްފައިވާ ޤަރުނުތަކުގެ ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ސިފަތަކުން، އަހަރުމެންގެ ޒަމާނުގެ ޖާހިލިއްޔަތުގެ ގިނަ އަހުލުވެރިން އަދިވެސް ސިފަކުރަމުންދެއެވެ. އެހެނަސްކަމަކު އެމީހުން ވަނީ އެސިފަތަކުގެ އިތުރުން އެއަށްވުރެ ނުބައިކަން ބޮޑު ސިފަތަކާއިއެކުވެސް ހޫދައިގަންފައިއެވެ.

ޖާހިލިއްޔަތުގެ މިސިފަތައް، އަހަރުމެންގެ ޒަމާނުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރޭގައި، ދަރުމަތަކުގައި އަލިފާން ފުރިގެންދާ ފެތުރިން ވަނީ ފުރިގެން ގޮސްފައިއެވެ. އެކަމަށްޓަކައި ޖާހިލިއްޔަތުގެ މައްސަލަތައް އެނގުން ކޮންމެ މުސްލިމަކަށް ވާޖިބުވެގެން ދިޔައެވެ. އެއީ އެކަންކަމުން ދުރުވެގަތުމަށާއި އަދި އެކަންކަމުންނާއި އެކަންކަމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ކިބައިން އިންޒާރު ދިނުމަށްޓަކައެވެ.

އައްޝައިޚް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު ވަނީ، މީގެ އެންމެ ނުރައްކާތެރި މައްސަލަތައް އެކަށީގެންވާ ހިސާބަކަށް ޖަމާކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއީ އޭގެ ފައިދާ ބޮޑުވެގެންވާ ރިސާލާއެކެވެ. އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރޭގައި އެރިސާލާ މަޝްހޫރުވެފައި ވަނީ "މަސާއިލުލް ޖާހިލިއްޔާ" ގެ ނަމުންނެވެ. ކޮންމެ

މުސްލިމަކުވެސް ޢާމީ ރިޔާ އަދި ޢަމަލުކުރުން އައުރާވެގެންވެއެވެ. الله ގެ ރަޙްމަތުން އަހަރުމެން އެދެނީ މިފޮތުގެ މުޢައްލިފުން ބަރަކާތްލައްވާ އަދި މިފޮތް ޗާޕުކުރުމުގައި ބައިވެރިވި އެންމެންގެ ހިތައިން ޤަބޫލުކުރައްވާ އަދި މިފޮތުގެ ސަބަބުން މުސްލިމުންނަށް ފައިދާކުރުމެވެ.

މުޢައްލިފުގެ ކުރު

ތަޢާރަފެއް

މުޢައްލިފުގެ ކުރު ތަޢާރުފެއް

ނަސަބުފުޅު އަދި އުފަންވި ވަގުތާއި ގަޑިން.

އެކަލޭގެފާނަކީ އަލްމުޖައްދިދު ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު ބިން ސުލައިމާން އައްތަމީމީއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އުފަންވި ވަގުތާއި ގަޑީ ހިޖްރީ ސަނަތުން 1115 ވަނަ އަހަރުގައެވެ. އެއީ މީލާދީ ގޮތުން 1703 ވަނަ އަހަރުގައެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އާއިލާއަކީ ޢިލްމީ އާއިލާއެކެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅު އަދި ކާފާފުޅަކީ ޙަންބަލީ މަޛްހަބުގެ ޢިލްމުވެރިންނެވެ. އެކަލޭގެފާނު އުމުރުފުޅުން ދިހަ އަހަރުގައި ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތުދަސްކުރައްވައި ޢިލްމު ހޯއްދަވަން އެކަލޭގެފާނު ރަށްރަށަށް ދަތުރުކުރައްވައިފައެވެ.

އެކަލޭގެފާނުގެ އުސްތާޛުން.

އެކަލޭގެފާނުގެ އުސްތާޛުންގެ ތެރޭގައި އެންމެ ފުރަތަމަ ހިމެނިވަޑައިގަންނަވަނީ އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅު ޢަބްދުލްވައްހާބެވެ. އަދި އޭގެ އިތުރުން ޝައިޚު ޢަބްދުﷲ ބިން އިބްރާހީމް ބިން ސައިފު، އަދި ޝައިޚު މުޙައްމަދު ޙަޔާތް ސިންދީ އަދި ޢަބްދުﷲ އަލްބަޞްރީ އަދިވެސް ވަރަށް ގިނަ ޢިލްމުވެރިން ހިމެނިވަޑައިގަނެއެވެ.

އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިވަރުން.

އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިވަރުންގެ ތެރޭގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިދަރިކޮޅުންކަމުގައިވާ ޢަބްދުﷲ، ޙަސަން، ޙުސައިން، ޢަލީ، އިބްރާހީމް ހިމެނެއެވެ. އަދި އެހެނިހެން ދަރިވަރުންގެ ތެރޭގައި ޙަމަދު ބިން ނާޞިރު އަދި އިބްނު ޣަންނާމް ފަދަ ބޭފުޅުން ހިމެނިވަޑައިގަނެވެ.

އުސްތާޛުން ތިލްމީޛުވެވަޑައިގަތް ފަރާތްތައް:

ކަށްވުން ޝަބްޒާރު، ކާތިބުން ޢައްމީދު، އުބްދުލްތް ތުރާބީ، އަދި ޒަވާއިދުންގެ

އެންބަހި، އުސްމާނުލް އިމާން، އަދިވެސް އެތައް ފަރާތް ހިމެނެއެވެ.

އުސްތާޛުގެ ދަރުވަރު.

އުސްތާޛުން ބަރުތަކާށް އިލްމު ހުރިދަވަން ދަރުބުރުކުރުއްވި އިލް

ޝަރުޢުކުރުމާއި ބިދުޢަތައް ފުހިވަޑައިގެން އުކާމާ ދުކުރެއް މަސައްކަތްކުރެއްވި،

ތައުހީދު އުގަންނައިދީ ޝަރުޢާ ދުކުރު ޖީލެއް ނެރުއްވިއެވެ. އަދި އަޚުލާޤުކުރުވުނު

ބަދަލަށާއި ދުބުރުތަކެއް އުސްތާޛުގެ މަސައްކަތުން ނަތީޖާތަކުވައި މިސްކީނުން

ތައުހީދު މަންހަޖަށް ރުޖޫޢުކުރެއްވިއެވެ. އުންމަތުން ބިދުޢަތީގެ އަނދިރިން

ވަރަށް ރިވެތި ބަޔަކު ޝަރީޢަތުގައިވެއެވެ.

އުސްތާޛުގެ އަވަހާރަވުން.

އުސްތާޛުން އަވަހާރަވީ ހިޖުރީ ސަނަތުން 1206 ވަނަ އަހަރުގައެވެ. އެއީ

މީލާދީ ގޮތުން 1791 ވަނަ އަހަރުގައެވެ. އުސްތާޛުން އަވަހާރަވީ އިރު

އުސްތާޛުގެ ދަރުވަރު ގޮތުގެ ޖަމާޢަތް ޖަޒީރާގައިވެސް މިސްކީނުން ޝަރުޢާ

ދުރުވެފައެވެ. މާތްالله އުސްތާޛުގެ ހޭތް ރަޙުމަތް ތަކެއްވައި ސަވާބުގެ

ފުރުދަހުސްން ނިޢުމަތް މިންވަރު ކުރައްވާނިއެވެ. އާމީން.

އައްޝައިޚް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބު رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

މިކަންތަކަކީ، ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިންނާއި އުއްމީން[1] އެކަންތަކެއްގެ މަތީގައި ތިބި، ރަސޫލާ ﷺ އުފެދިގެންނާއި ޚިލާފުވެވަޑައިގެންނެވި ކަންތައްތަކެވެ. އަދި މުސްލިމުންނަށް އެކަންތައް އެނގިގެން ދޫކޮށް ފުރިހަމަވާން ކަންތައްތަކެވެ.

ފަހެ އެއްޗެއްގެ އިދިކޮޅުކަންތައް ދެނެގަތުމުން އޭގެ އިދިކޮޅު ފާޅުވެއެވެ: އަދި އޭގެ އިދިކޮޅުން އެއްޗެހި ބަޔާންވެގެން ދެއެވެ.

ފަހެ އެކަންތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ މުހިއްމު އަދި އެންމެ ނުރައްކާތެރިކަން ބޮޑުކަމަކީ، ރަސޫލާ ﷺ ގެންނެވި ކަންތަކަށް ހިތް އީމާންނުވުމެވެ. މިކަމުގެ ތެރެއަށް، ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިން އެކަށައަޅައިގަތް ތިބި ކަންތައް ރަނގަޅު ކަންތައްކަމުގައި ދެކުން އިތުރުކަމެއްވެސް ގެނައުމުން ނިކުމެއެވެ. އެއީ الله ވަޙީކުރެއްވި ފަދައިންނެވެ.

﴿...وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱلۡبَٰطِلِ وَكَفَرُواْ بِٱللَّهِ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ﴾[2]

މާނައީ: "ބާޠިލު ކަންތަކަށް އީމާންވެ، އަދި الله އަށް ކާފިރުވެގެންވާ މީހުން (ދަންނާށެވެ.) ގެއްލިގެންވާ މީހުންނީ ހަމަ އެއުރެންނެވެ."

---

[1] އުއްމީންނަކީ ލިޔަންކިޔަން ނުދަންނަ މީހުންނެވެ. މިހެން ނިސްބަތްވީ ކިޔުވުނީ ރަސޫލާ ﷺ ޢަރަބިންގެ އުއްމަތުން އިރަބިންނަށެވެ.

[2] العنكبوت:52

ފުރަތަމަ މައްސަލަ:

އެމީހުން އަޅުކަންކުރަމުން ގެންދަނީ، الله އަށް ދުއާކުރުމުގައި އަދި އަޅުކަންކުރުމުގައި ސާލިހުން ބައިވެރި ކުރާ ޒާތުގައިއެވެ. އެއީ اللهގެ ހަޟްރަތުގައި އެސާލިހުން، އެމީހުންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިވުން އެދޭ ޒާތުގައިއެވެ. އެއީ އެމީހުން ހީކުރާގޮތުގައި الله އެފަދައިން އެމީހުން ކަންކުރުމަށް ލޯބިވެވޮޑިގެންނަވައެވެ. އަދި އެސާލިހުންވެސް އެފަދައިން ކަންކުރުމުން ލޯބިވާކަމަށެވެ. އެއީ الله ގެ ވަޙީބަސްފުޅުގައި ވާފަދައިންނެވެ.

﴿ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا عِندَ ٱللَّهِ ... ﴾[3]

މާނައީ: "އެއުރެން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރަނީ، އެއުރެންނަށް ގެއްލުމެއްވެސް ނުދޭ، އަދި އެއުރެންނަށް މަންފާއެއްވެސް ނުދޭ ތަކެއްޗެކެވެ. އަދި އެއުރެން ބުނެތެވެ. މި ތަކެއްޗަކީ، الله ގެ ހަޟްރަތުގައި ތިމަންމެންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިވާނޭ ތަކެއްޗެވެ.."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿ ... وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلْفَىٰٓ ... ﴾[4]

---

[3] يونس :18

[4] الزمر:3

މާނައީ: "..އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހީތެރިންތަކާއި ހިމިޔުން ބަންދެވެ. الله ގެ ޝަރީޢަތަށް ތިމަންމެން ކުއްތަންކޮށްދިނުމަށް ދުނިޔޭ، ތިމަންމެން އެތަކެއްގޮތަކަށް (އެބަހީ: ބުދުތަކަށް) އަޅުކަމެއް ނުކުރާނެއެވެ.."

ފަހެ މިއީ ރަސޫލާ ﷺ އެކަލޭގެއަށް އެދިވުންނާއި ހިޖުރަވެވަޑައިގެންނެވި އެންމެ ބޮޑު މައްސަލައެވެ. އެހެނީ އެކަލާނގެ ގެންނެވި އިޚްލާސްތެރިކަމެވެ. އަދި الله، އެކަލާނގެ ހިތާ ރަސޫލުން އެދިނަކާއިގެން ފޮނުއްވި، الله ގެ ދީނަކީ އެއިކަން ހަމަޖެއްސެވިއެވެ. އަދި ޝަރީޢަތުގެ ތެރޭގައި (اللهއަށް) ހާލިސްކޮށް ކުރާ ޢަމަލެއް ގެނުވި އެކަލާނގެ ފަރުދު ނުކުރައްވާނެ ކަމަށް ހަމަޖެއްސެވިއެވެ. އަދި (ނަހިމީއާއްމެ އަޅުވެރިން) ތަނގެކުރެއްވި ހަޤީގެން އުފާކަންތައް ކޮންމެހެނެއް ގޮއްސާ، الله ސުބުޙާނަ ޝަރީޢަތްކުރައްވާ އަދި އޭނާ އުފާކޮށްދެނީ ނަޝީރާ ހަމަޖެއްސެވިއެވެ.

ފަހެ މިމައްސަލައަކީ މިޝްރިކުން އެމައްސަލައާކަމުގެ ބައިބައިވެ، މުސްލިމުންނާއި ކާފިރުންނަށް ވެގެން ދިޔަ މައްސަލައެވެ. އަދި ޖިހާދުވެރިކަން ފާޅުވެ، އަދި ޖިހާދު ޝަރީޢަތުވެގެން ދިޔައީ މިމައްސަލައަކާތޯއެވެ. އެއީ الله ވަހީކުރައްވައި ފޮނުއްވިއެވެ.

﴿ وَقَـٰتِلُوهُمۡ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتۡنَةٞ وَيَكُونَ ٱلدِّينُ كُلُّهُۥ لِلَّهِ ﴾[5]

މާނައީ: "ފިތުނަވެރިކަމާއި، ކާފިރުކަން ހުއްޓި، ދީނި ދިރިން، الله އަށްޓަކާ ކަމުގައި ހެޔޮނިއްޔަތުން ވާނޭތޯ، ތިޔަބައިމީހުން އެ ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ."

5 الأنفال:39

ދެވަނަ މައްސަލަ:

އުމުރުންވަނީ އުމުރުންގެ ދީންގައި ބައިބައިވެގެންނެވެ. އަދި الله ވަހީކުރައްވާފައިވާ ގޮތަކަށްނޫނެވެ.

﴿كُلُّ حِزْبِۭ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ...﴾[6]

މާނައީ: "..ކޮންމެބަޔަކުވެސް، އެ ބަޔަކުގެ ގާތުގައިވާ ޗީޒުތަކުން އުފާވެގެން ތިބޭތެވެ."

އަދި ހަމައެކަނި އުމުރުންގެ ދީނުގައިވެ ކަންތަކުގައިވެސް ވަނީ ބައިބައިވެގެންނެވެ. އަދި އުމުރުން ދުނިޔެ ކަރުދާހު ގޮތަށް އެއީކަމެވެ.

ދީން އެކަށައަޅާފައި ﷺ ދީންގައި އެއްބައިވެ އެކަމުގައި ކަކުލައިގެން ގެންނެވިއެވެ. އަދި اللهގެ ވަޙީބަސްފުޅުގައި ވާގޮތައިންނެވެ.

﴿ شَرَعَ لَكُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِۦ نُوحًا وَٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِۦٓ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰٓ ۖ أَنْ أَقِيمُوا۟ ٱلدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا۟ فِيهِ ﴾[7]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޝަރުޢުކުރެއްވީ ދީނެވެ، އެކަލާނގެ ނޫޙުއަށް ވަޞިއްޔަތްކުރެއްވި ދީނެވެ. އަދި ތިބާއަށްވަޙީކުރެއްވި ދީނެވެ. އަދި އިބްރާހީމްގެފާނަށާއި، މޫސާގެފާނަށާއި،

[6] المؤمنون: 53
[7] الشورى: 13

އީސާގެފާނަށް ވަސިއްޔަތް ކުރެއްވި ދީނެވެ. (އެ ވަސިއްޔަތަކީ) ތިޔަބައިމީހުން ދީން ޤާއިމްކުރާށެވެ. އަދި އޭގައި ތިޔަބައިމީހުން ބައިބައިނުވާށެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވައެވެ.

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ فَرَّقُواْ دِينَهُمۡ وَكَانُواْ شِيَعٗا لَّسۡتَ مِنۡهُمۡ فِي شَيۡءٍ ﴾[8]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެންގެ ދީން ބައިބައިކޮށް، ބައިބަޔަށް ކަމުގައިވީ މީހުންގެ ތެރެއިން، އެއްވެސް ކަމެއްގައި، ކަލޭގެފާނު ނުވަމުއެވެ.."

އަދި އެމީހުންނާއި ވައްތަރުވުމުން އަހަރުމެންނަށް ނަހީކުރައްވައެވެ. އެއީ އެކާފިރުންގެ ބަސްތުރުންނެވެ.

﴿ وَلَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ تَفَرَّقُواْ وَٱخۡتَلَفُواْ مِنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلۡبَيِّنَٰتُ ﴾[9]

މާނައީ: "ފާޅުވެގެންވާ ހެކިތައް އެއުރެންނަށް އައުމަށްފަހު، ވަކިވަކިވެ ޚިލާފުވި މީހުން ފަދައިން، ތިޔަބައިމީހުން ނުވާށެވެ."

އަދި ދީނުގައި ބައިބައިވުމުން އަހަރުމެންގެ މައްޗަށް ނަހީކުރައްވައެވެ. އެއީ އެކާފިރުންގެ ވިބަސްތުރުންނެވެ.

﴿ وَٱعۡتَصِمُواْ بِحَبۡلِ ٱللَّهِ جَمِيعٗا وَلَا تَفَرَّقُواْ ﴾[10]

---

[8] الأنعام:159

[9] آل عمران: 103

[10] آل عمران: 105

މާނައީ: "އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެންމެން الله ގެ ޙަބްލުގައި ހިފަހައްޓާށެވެ. އަދި، ވަކިވަކިވެ ނުގޮސްނާށެވެ."

ތިންވަނަ މައްސަލަ:

(އުމޫރުން ޤަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި) ވަލިއްޔުލް އަމްރު (ވެރިމީހާގެ އަމުރާއި) ޚިލާފުވުމާ، އަދި އޭނާއަށް ކިޔަމަންތެރިނުވުމަކީ ފަޟީލަތްތަކެކެވެ. އަދި ވެރިމީހާގެ އަމުރާ ކިޔަމަންތެރިވުމަކީ ނިކަމެތިކަމެކެވެ. އަދި އިހާނަތްތެރިކަމެކެވެ.

ނަބީ ރަސޫލާ ﷺ އެމީހުންނާއި ޚިލާފުވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި ވެރިންގެ ޖައުރުން ޞަބުރު އަންގަވައިދެއްވަމުން ކިޔަމަންތެރިވުމަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އަޑުއަހާ ކިޔަމަންތެރިވުމަށް، އަދި އެމީހުންނަށް ނަޞޭޙަތްތެރިވުމަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަމުގައި ހަރުކަށިވެވަޑައިގެން ގޮތްތަކުން ބަޔާންކުރައްވައި ތަކުރާރުކުރެއްވިއެވެ.

ޞަޙީޙައިނީގައި އެކަލޭގެފާނު ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް އިސްވެދިޔަ ތިންމައްސަލަ ޖަމާކޮށްދެއްވައި އަރިއްސަވައިއެވެ.

«إن الله يرضى لكم ثلاثاً: ألا تعبدوا إلا الله، ولا تشركوا به شيئاً، وأن تعتصموا بحبل الله جميعاً ولا تفرقوا، وأن تناصحوا من ولاه أمركم»[11]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން الله ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިންކަމެއް ރުއްސަވައެވެ. (އެއީ:) ތިޔަބައިމީހުން الله ޢިބާދަތްކޮށް އެއްޗެއް ޝަރީކު ނުކުރުން، އަދި އެކަލާނގެއާއި އެއްވެސް އެއްޗެއް ޝަރީކު ނުކުރުމެވެ. އަދި الله ގެ ވާރުގައި

[11] متفق عليه

(ދީނުގައި) އެކަތިގަނޑެއްގެ ގޮތުގައި ހިފަހައްޓާ އަދި ތިޔަބައިމީހުން ބައިބައިނުވުމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ކަންތައްތަކުގެ ވެރިކަން އިސްކުރައްވާފައިވާ މީހަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ނަސޭހަތްތެރިވުމެވެ."

އަދި މިތިން މައްސަލަ، ނޫހި އެތަނުން ބަޔަކާއި ޚިލާފުވުމުގެ ސަބަބުން ޖުންވި، މުސްލިމުންގެ ދީނުގައި އަދި އެމީހުންގެ ދުނިޔަވީ ކަންތައްތަކުގައިވެސް ޖާހިލު އުޅުނީ މައްސަލަ ދެ ހިފައްއާ ނުވެއެވެ.

ހަތަރުވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުންގެ ދީން ބިނާވެފައިވަނީ އަސްލުތަކެއްގެ މައްޗަށެވެ. އޭގެ އެންމެ ބޮޑު އަސްލަކީ ތަޤުލީދުކުރުމެވެ. ފަހެ އެއީ ހުރިހާ ކާފިރުންގެ ވެސް އެންމެ ބޮޑު ޤަވާއިދެވެ. އެއީ އިސްވެދިޔަ ކާފިރުންނާއި އަދި ފަހުން އައި ކާފިރުންވެސްމެއެވެ. الله ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ.

﴿ وَكَذَٰلِكَ مَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ فِي قَرۡيَةٖ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتۡرَفُوهَآ إِنَّا وَجَدۡنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٖ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّقۡتَدُونَ ﴾[12]

މާނައީ: "އަދި ހަމައެފަދައިން އެރަށެއްގައި ތިބި ތަނަވަސްކަމުގައި ހައްދުފަހަނަގައި ގޮސްފައިވާ މީހުން ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންމެންގެ ކާބަފައިން ދީނެއްގެ މަތީގައި ވަނިކޮށް ތިމަންމެން ދުށީމުއޭ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެންގެ އަޘަރުތަކުގެ މަތީގައި ތިމަންމެން ތަބާވެގެން ހިނގަމުއޭ" ނުބުނާ އެއްވެސް ރަށަކަށް އިންޒާރު

---

[12] الزخرف: 23

ކުރެއްވުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ އެއްވެސް ރަސޫލަކު ނުފޮނުއްވަމެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّبِعُواْ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُواْ بَلۡ نَتَّبِعُ مَا وَجَدۡنَا عَلَيۡهِ ءَابَآءَنَآۚ أَوَلَوۡ كَانَ ٱلشَّيۡطَٰنُ يَدۡعُوهُمۡ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴾[13]

މާނައީ: "އަދި الله ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ތަބަޢަވާށޭ އެމީހުންގެ ގާތުގައި ބުނެވިނަމަ، އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އަދި ކީއްހެއްޔެވެ؟ ތިމަންމެން ތަބަޢަވާނީ، ތިމަންމެންގެ ކާބަފައިން އެގޮތެއްގެ މަތީގައި ތިބޭތީ ތިމަންމެންނަށް ފެނުނު ގޮތަށެވެ. ފަހެ، ނަރަކައިގެ ޢަޛާބަށް ޝައިޠާނާ އެއުރެންނަށް ގޮވާކަމުގައިވިޔަސް ހެއްޔެވެ؟"

ދެން އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވީ ދިވަޗީ ބަސްކުޑައިވެގެންނެވެ.

﴿ قُلۡ إِنَّمَآ أَعِظُكُم بِوَٰحِدَةٍۖ أَن تَقُومُواْ لِلَّهِ مَثۡنَىٰ وَفُرَٰدَىٰ ثُمَّ تَتَفَكَّرُواْۚ مَا بِصَاحِبِكُم مِّن جِنَّةٍ ﴾[14]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިމަން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަސީހަތްތެރިވާކަން ކަށަވަރީ، އެންމެކަމަކަށެވެ. (އެއީ) ތިޔަބައިމީހުން

[13] لقمان: 21

[14] سبأ: 46

ދޫދޫމީހުންނާއި، ވަލީވަލިން الله އަންޏަކާއި (ހައްޤުވަގު ރަސޫލުގައި) ތާއިލުވުމުގެ މަގުފޮނުވުމެވެ. ދެން ތިޔަބައިމީހުން ވިސްނައި ޚިޔާރުކުރުމަށްވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ އަޅުވެރިޔާ (އެބަހީ: މުޙައްމަދު ﷺ) ގެ ކިބައިގައި އެއްވެސް ގޮތަކަށްވުރެ ގެނައުމެވެ.."

އަދި އެކަލާނގެ ބަސްފުޅެވެ:

﴿ ٱتَّبِعُوا۟ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ ۗ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴾[15]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވި ދީން ތިޔަބައިމީހުން ތަބާވާށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ޚިލާފަށް، އެހެން އެހީތެރިންތަކަކަށް ތަބާ ނުވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރަނީ، ވަރަށްކުޑަކޮށް މަދުންނެވެ."

ފަސްވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުންގެ ތަބާވާ އެންމެ ބޮޑު އެއް ޤާޢިދާއަކީ ދިނަމީހުން (ބޮޑު ޖަމާޢަތް) އެޅުވެރިކަން ހައްގުވެވެ. އަދި އެމީހުން، ކަލްމުގެ ސައްޙަކަމަށް ހުއްޖަތްކަމުގެ ގޮތުގައި ދައްކަނީ (ގިނަމީހުން އެގޮތަށް) އެޅުކަމެވެ. އަދި އެފަދައިން އެމީހުން ކަލްމުގެ ބާޠިލުކަމަށް ދަލީލުކަމުގެ ގޮތުގައި ދައްކަނީ އެކަލްމުގެ ތަބާވެރިންގެ ކުޑަކަމެވެ. އަދި އެކަމުގެ ޚިލާފުވެރިންގެ މަދުކަމެވެ.

____

[15] الأعراف: 3

ދެންފަހެ ރަސޫލާ ﷺ ފަޅާއިގެންނެވީ އެކަމުގެ އިދިކޮޅު ހިތުޖަހައިގެންނެވެ. އަދި އެކަންފަސޭ ޤުރުއާނުގައި އެއްމަސައްކަތުގައި ގިނަތަންތަނުގައި ބަޔާންވެގެންނެވެ.[16]

ހަވަނަ މައްސަލަ:

ކުރިން އިސްވެދިޔަމީހުންގެ (ވާހަކައާއި އުސޫލުތައް) ޙުއްޖަތެއްގެ ގޮތުގައި ދެއްކުމެވެ. އެއީ الله ގެ ފިރުޢައުނުގެ ގޮތުން ޚަބަރުދެއްވައިދެއްވައިންނެވެ.

﴿ قَالَ فَمَا بَالُ ٱلۡقُرُونِ ٱلۡأُولَىٰ ﴾[17]

މާނައީ: "އެނާ (ފިރުޢައުން) ބުންޏެވެ. އިހުގެ ޖީލުތަކުގެ ކަންތައް ހުރީކޮންގޮތަކަށް، ތަ، ކާފަރުން ހުރީކޮށެވެ؟"

﴿ ...مَّا سَمِعۡنَا بِهَٰذَا فِيٓ ءَابَآئِنَا ٱلۡأَوَّلِينَ ﴾[18]

---

[16] އެއީ الله ގެ މިފަދަ ވަޙީ ބަސްފުޅުތަކެވެ. ﴿ وَإِن تُطِعۡ أَكۡثَرَ مَن فِي ٱلۡأَرۡضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِۚ... ﴾ الأنعام: 116 މާނައީ: "އަދި ބިމުގައިވާ ގިނަ މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންވެވަޑައިގެންފިނަމަ، އެމީހުން اللهގެ މަގުން ކަލޭގެފާނު ފުރައްދައިލާނެތެވެ.."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ބަސްފުޅެވެ. ﴿ وَمَا وَجَدۡنَا لِأَكۡثَرِهِم مِّنۡ عَهۡدٖۖ وَإِن وَجَدۡنَآ أَكۡثَرَهُمۡ لَفَٰسِقِينَ ﴾ الأعراف:102 މާނައީ: "އަދި އެއުރެންގެ ގިނަމީހުން، އެއްވެސް ޢަހުދެއްގައި (ހިފެހެއްޓިގެން) ވާތީ، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެކެވަޑައެއް ނުގަންނަވަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެންގެ ގިނަމީހުންނީ، ފާސިޤުން ކަމުގައިވާތީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެކެވަޑައިގަންނަވަމެވެ."

އަދި: ﴿ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ ﴾ الأعراف:187 މާނައީ: "އެހެންނަމަވެސް، މީސްތަކުންގެ ގިނަމީހުންނަކީ (އެކަމެއް) ނޭނގޭމީހުންނެވެ."

[17] طه:51

[18] المؤمنون:24

މާނައީ: "ތިމަންމެންގެ ކުރީގައި އުޅުނު ކާބަފައިންގެ ތެރޭގައިވެސް، މިފަދަ ވާހަކައެއް ތިމަންމެން ނާހަމުއެވެ."

ހަތްވަނަ މައްސަލަ:

ވިސްނުމުގައި، އަދި ބަދަނުގައި، އަދި ވެރިކަމުގައި އަދި މުދަލުގައި ޖާހުގައި ބާރު ދެވިގެންވާ ޤައުމުތަކުގެ މީހުން، ޢާދުޤައުމުގެ ގޮތުގައި ތާރީޚުގެ ގޮތުގައި ދެއްކެވެ. ދެން الله تَعَالَى އެކަމަށް ރައްދުދެއްވާ ވަޙީކުރައްވައެވެ.

﴿ وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فِيمَآ إِن مَّكَّنَّاكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَارًا وَأَفْـِٔدَةً فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَآ أَبْصَارُهُمْ وَلَآ أَفْـِٔدَتُهُم مِّن شَىْءٍ إِذْ كَانُوا۟ يَجْحَدُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴾[19]

މާނައީ: "އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަކަށްކަމުގެ ބޮޑު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވާފައިނުވާ ކަންކަމުގައި، އެއުރެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާރުދެއްވީމެވެ. އަދި އެއުރެންނަށް އިވުމާއި، ފެނުމާއި، ހިތްތައް، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ. ފަހެ، އެއުރެން اللهގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުހަދަމުން ދިޔުމުގެ ސަބަބުން، އެއުރެންގެ އިވުމެއްވެސް، އަދި އެއުރެންގެ ފެނުމެއްވެސް، އަދި އެއުރެންގެ ހިތްތަކެއްވެސް އެއުރެންނަކަށް އެއްވެސްކަމެއް ފުއްދައެއް ނުދިނެވެ. އަދި އެއުރެން ފުރައްސާރަކޮށްއުޅުނު ކަންތައްއައިސް އެއުރެން ވަށައިލިއެވެ."

[19] الأحقاف: 26

އަދި އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގެވެ.

﴿ ...وَكَانُوا۟ مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَلَمَّا جَآءَهُم مَّا عَرَفُوا۟ كَفَرُوا۟ بِهِۦ... ﴾[20]

މާނައީ: "..އޭގެ ކުރިން، އެއުރެން، ކާފިރުވެގެންވާ މުޝްރިކުންގެ މައްޗަށް ނަސްރު އެދޭކަމުގައި ވިއެވެ. ދެން އެއުރެންނަށް އެނގިފައިވާ ޙައްޤު ގޮތް އެއުރެންނާހަމައަށް އައިހިނދު އެއަށް އެބައިމީހުން ކާފިރުވިއެވެ.."[21]

---

[20] البقرة:89

[21] ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިން، ޔަހޫދީއި ޘާބިތު ދަލީލުކުރަން ގެންގުޅޭ މިންގަނޑަކީ: ގަދަބާރާއި، އިލްމާއި، ޖާހާއި އަދި ތަނަވަސްކަމުގެ އަހުލުވެރިން އެކަލާނގެ މަތިވެރިވާ ކޮންމެ ގޮތަކީ ޙައްޤު ގޮތެވެ. އެއީ ޔަޤީނުކޮށްގެން ބާޠިލުގޮތް ކަމުގައިވިޔަކަމުގައި ވިޔަސް ވެއެވެ. އެމީހުން ދެކޭ ގޮތުގައި އަބަދުވެސް ވަނީ ޤައުމުގެ ޝަރަފުވެރި މީހުންނާއި، ވިސްނުންތޫނު މީހުންނާއި، މުއްސަނދިންނާއި އަދި މަޤާމުގެ ޤަދަރުވެރި މީހުންގެ ގޮތުގައިއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ގޮތުގައި، މިސްކީނުންގެ ބުރައިން އާދައިގެ މީހުންނާއި ފަޤީރުންނަށް ޙައްޤު އެނގިގެން ނުވެސް މާއަޅުރާވެގެންވެއެވެ.

އަދި އަރާޖެހުން ދެން، މިޒަމާނުގެ ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިންވެސް، ޔަހޫދީއި ޞާބިތު މިންގަނޑަށް ގެންގުޅެނީ މިޒާޖާ ހިމި މިޒާނުވެ. ވަކި އެމީހުން ބޮޑަށް ބާރުގަދަ ގައުމުތަކާ ވާގި ބޭނުމެވެ. އެހެން އެމީހުންނަށް ބިން އިމާރާތްކުރުމުގައި ކުރިއެރުމާ ގޮސް އަދި އެމީހުންގެ ޙަޟާރަތުން ތަރައްޤީކުރި އަޅާއި އުފާ ހާސިލުވިއެވެ. އަދި ޓެކްނޮލޮޖީއާއި ކޮންފިޔުޓަރސިސްޓަމާއި ބައްދަލުވުންތަކުން މަސްއޫލުވެފައިވާ، މާސްޓަރސްއާއި ޕީއެޗްޑީގެ އަހުލުވެރި، ފުރިހަމަ އިލްމުވެރިންނަކީ ޔައުމުދީން އެނގުމުގައި އެންމެ އަހުލުވެރިންނާ މީހުންކަމަށް އެމީހުން ޤަބޫލުކުރެއެވެ. އެހެންނަކަމަކު الله ވަނީ، އެކަލާނގެ އިއްޒަތްތެރި ފޮތުގެ އެތަކެއް އާޔަތްތަކުގައި މިފަދައިން މީހުންގެ ބާރުގަދަ ކުރީގެ ޤައުމުތަކުގެ ވާހަކަ ބަޔާންކުރައްވާ އެކަލާނގެ އަންގަވާފައިވެއެވެ. ﴿ ... وَكَانُوٓا۟ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً ... ﴾ فاطر: 44 މާނައީ: "އަދި އެއުރެންނަށްވުރެ ބާރުގަދަ ބައެއް ކަމުގައި އެއުރެންވިއެވެ.."

﴿ ... هُمْ أَشَدُّ مِنْهُم بَطْشًا ... ﴾ ق:36 މާނައީ: "...އެއުރެންނަށްވުރެ، އެ ދިމާގެ މީހުން ބާރުގެ ގޮތުން މާގަދަފަދައެވެ.."=

އަދި އެކަލާނގެ ބަސްފުޅެވެ.

﴿...يَعۡرِفُونَهُۥ كَمَا يَعۡرِفُونَ أَبۡنَآءَهُمۡ ...﴾[22]

މާނައީ: "...އެއުރެންގެ އުފަންދަރިން ދަންނަ ފަދައިން އެކަލޭގެފާނު (އެބަހީ: މުޙައްމަދުގެފާނު) ދަންނައެވެ.."

= ﴿ أَلَمۡ تَرَ كَيۡفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ٦ إِرَمَ ذَاتِ ٱلۡعِمَادِ ٧ ٱلَّتِي لَمۡ يُخۡلَقۡ مِثۡلُهَا فِي ٱلۡبِلَٰدِ ﴾ الفجر: 6-8

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ، ޢާދުބާވަތި މީސްތަކުންނާމެދު ކަންތައް ކުރެއްވިގޮތް ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯ؟ އެއީ ތަނބުތަކުގެ ވެރި، އިރަމްއެވެ ކިޔުނު ޤައުމުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެ ބިނާތަކަކީ، ތަނބުތަކުގައި އުފެދި ބިނާކުރެވުނު ހިއްލަ ބިނާތަކެވެ." ހަމައެފަދައިން މުޅި ދުނިޔޭގެ ބޮޑުތަކުގައި ގެންނަވާފައި އެވާ އާދަމުގެދަރިންނާ ދިމާލު ޤައުމުތަކުގެ ތެރެއިން ނުވެއެވެ، ރަސޫލާއި ﷺ ގެ ނަބިއްޔާއި ގުޅޭ ފުރާނަ އިންސާނުގެ ޒަމާނާއި ހަމަ ފަހެ، ޤައުމުތަކުގެ މީހުން ހިކިގޮސްފައި ހުރި ތަހުޒީބުތައް، އިލްމާއި، ފިސާރީ، ތަހުޒީބުތަކުގައި ދިޔަކަށްވުރެ ގާބިލު އުމަތުގަތަކުން ފުރި އެބައް ދެން ބޮޑުކަމާ ކުރިއަރާފައިވެއެވެ. ފަހެ، އެމީހުން ހަމައެކަނިވެސް މިނިވަން ހުއްޓޭތޯ؟

އެމީހުންގެ އިލްމާއި ބާރާއި ތަހުޒީބުތަކަށް، اللهގެ ހަށިރައްކާ އެއްވެސް ކަމެއް ފުއްދައިނުދިނެވެ. الله ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿ وَلَقَدۡ مَكَّنَّٰهُمۡ فِيمَآ إِن مَّكَّنَّٰكُمۡ فِيهِ وَجَعَلۡنَا لَهُمۡ سَمۡعٗا وَأَبۡصَٰرٗا وَأَفۡـِٔدَةٗ فَمَآ أَغۡنَىٰ عَنۡهُمۡ سَمۡعُهُمۡ وَلَآ أَبۡصَٰرُهُمۡ وَلَآ أَفۡـِٔدَتُهُم مِّن شَيۡءٍ إِذۡ كَانُواْ يَجۡحَدُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُواْ بِهِۦ يَسۡتَهۡزِءُونَ ﴾ الأحقاف:26 މާނައީ: "އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެކަށަވައިދެއްވި ކަންކަމުގައި އެއުރެންނަށް ބާރު ދެއްވީމެވެ. އަދި އެއުރެންނަށް އިވުމާއި، ފެނުމާއި، ހިތްތައް ދެއްވީމެވެ. ފަހެ، އެއުރެން الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅުހަދަމުން ދިޔުމުގެ ސަބަބުން، އެއުރެންގެ އިވުމެއްވެސް، ފެނުމެއްވެސް، އަދި އެއުރެންގެ ހިތްތަކެއްވެސް އެއުރެންނަކަށް އެއްވެސްކަމަކުން ފައިދާއެއް ނުދިނެވެ. އަދި އެއުރެން ފުރައްސާރަކޮށްގެން ކަންތައްތައްހެދި އެއުރެން ވަށައިލިއެވެ."

[22] البقرة: 146

އަށްވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުން އެއްޗެއްގެ ބާޠިލުކަމަށް ދަލީލެއްގެގޮތުން، އެއެއްޗަކަށް ނިކަމެތި ޟަޢީފުމީހުން ނޫނީ ތަބަޢަށްވާކަމަށް ދައްކައެވެ. އަދި اللهގެ ބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.

﴿...أَنُؤۡمِنُ لَكَ وَٱتَّبَعَكَ ٱلۡأَرۡذَلُونَ ﴾[23]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނަށް ތަބަޢަވެގެންތިބީ، ދެރަ ނިކަމެތިން ކަމުގައިވާއިރު، ތިމަންމެން ކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާނަންތޯއެވެ؟"

އަދި އެކަލާނގެ ބަސްފުޅެވެ.

﴿...أَهَٰٓؤُلَآءِ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيۡهِم مِّنۢ بَيۡنِنَآ ...﴾[24]

މާނައީ: "..އަހުރެމެންގެ ތެރެއިން الله ނިޢުމަތް ދެއްވާފައިވާ ބަޔަކީ މިބައިމީހުންހެއްތޯ؟"

ދެން ފަހެ الله އެމީހުންގެ އެބަހަށް ރައްދުދެއްވާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿...أَلَيۡسَ ٱللَّهُ بِأَعۡلَمَ بِٱلشَّٰكِرِينَ ...﴾[25]

މާނައީ: "...ޝުކުރުވެރިވާ މީހުން އެންމެބޮޑަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ، الله ކަމުގައިނޫ ހެއްތޯ؟..."

[23] الشعراء: 111

[24] الأنعام: 53

[25] الأنعام: 53

ނުވަވަނަ މައްސަލަ:

އިލްމުވެރިންގެ ތަބާއިންނާ ޒާހިދުންނަށާއި އަދި އަޅުވެރިންގެ ތަބާއިންނާ ޢާޝިޤުންނަށް އެމީހުން ތަބަވެއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ދުން، ﷲގެ ވަޙީބަސްފުޅު ގެންނަވިއެވެ.

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلْأَحْبَارِ وَٱلرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَٰلَ ٱلنَّاسِ بِٱلْبَـٰطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ... ﴾[26]

މާނައީ: "އޭ އިމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން (ޔަހޫދީންގެ) އިލްމުވެރިންގެ ތަބާއިންނާއި (ނަޞާރާއިންގެ) ޢާބިދީންގެ ތަބާއިން، ގިނަ މީހުން، މީސްތަކުންގެ މުދާތަކެއް ބާޠިލު ގޮތުގައި (އަނިޔާގައި) ކައިއުޅެއެވެ. އަދި ﷲ ގެ މަގުން (މީސްތަކުން) ދުރުކުރެއެވެ.."

އަދި އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅު:

﴿ ...لَا تَغْلُوا۟ فِى دِينِكُمْ غَيْرَ ٱلْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوٓا۟ أَهْوَآءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا۟ مِن قَبْلُ وَأَضَلُّوا۟ كَثِيرًا وَضَلُّوا۟ عَن سَوَآءِ ٱلسَّبِيلِ ﴾[27]

މާނައީ: "...ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނާމެދު ޙައްޤު ނޫންގޮތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ހައްދުފަހަނަޅައި ނުދާށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ކުރިން މަގުފުރެދިފައިވާ، އަދި

[26] التوبة: 34

[27] المائدة: 77

ގިނަބައެއް މަގުފުރައްދާފައިވާ، އަދި ހަމަމަގުން އެއްކިބާވެ، މަގުފުރެދިފައިވާ ބައެއްގެ އުދުސްތާކަށް، ތިޔަބައިމީހުން ތަބަޢަނުވާނެވެ."

ދިހަވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުން، ދީނުގެ ބާޠިލުކަމަށް ދަލީލެއްގެ ގޮތުން، އެދީނުގެ އަހުލުވެރިންގެ މަދުކަމާއި ޢަޤްލާތެރިކަން ނެތްކަމަކަން ދައްކައެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ބޮޑުގަދައިވާ ޖަދައިނަށެވެ.

﴿ ... بَادِيَ ٱلرَّأۡيِ ... ﴾[28]

މާނައީ: "..އެންމެ ދެރަ ނިކަމެތިން.." [29]

[28] هود:27

[29] ފަހެ މިމައްސަލަ، އަންނަނީ މައްސަލާގައި ދަލީލު ގެނައުމުގެ ގޮތުން އެއްގައްޖެހިގެންވާއެވެ. އުދުމައްސަލައިގައި ވެސް، ރަސޫލުން ދޫކޮށް މީހުން، ނަބިއްޔުންގެ ރިސާލަތުގެ ބާޠިލުކަމަށް ދަލީލެއްގެ ގޮތުގައި ދައްކަނީ، މިސްކީނުންގެ ތަބަޢީން އެންމެ ނިކަމެތި، އިތުބާރު ފަހުގެ ގޮތުން ދެރަމީހުން ނޫނީ އިރުސާލުތަކަށް ތަބަޢަނުވާކަމެވެ. އެއީ ނޫޙު ﷺ ގެ ޤައުމުގެ މީހުން ބުނި ބަސްފުރަދައިނުންނެވެ.

﴿ وَمَا نَرَىٰكَ ٱتَّبَعَكَ إِلَّا ٱلَّذِينَ هُمۡ أَرَاذِلُنَا بَادِيَ ٱلرَّأۡيِ وَمَا نَرَىٰ لَكُمۡ عَلَيۡنَا مِن فَضۡلِۭ بَلۡ نَظُنُّكُمۡ كَٰذِبِينَ ﴾ هود:27 މާނައީ: "..އަދި ކަލޭގެފާނަށް ތަބަޢަވި މީހުން، ތިމަންމެންގެ ތެރެއިން އެންމެ ދެރަ ނިކަމެތިން ކަމުގައި ފެނިގެން ތިމަންމެން ނުދެކެމުއެވެ. (އުޅުންތެރި ތަބަޢަވި) ގޮތުގައި ފެންނަ ފެނުމަކުން ނުވެއެވެ. އަދި ތިމަންމެންގެ މައްޗަށް އެއްވެސް ފަޟީލަތެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބިގެންވާ ކަމަކަށް ތިމަންމެން ނުދެކެމުއެވެ. އަދި ކިއެއްތޯއެވެ. ތިމަންމެން ހިތަނީ، ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ދޮގުހަދާ ބައެއްކަމުގައެވެ."

ފަހެ އެމީހުންގެ ނަބިއްޔާއަށް ތަބާވެވުނު އެއްކިބާވެގެން، އެކަލޭގެފާނަށް ތަބާވާ މީހުންނަކީ ޤައުމުގެ އެންމެ ދެރަ ނިކަމެތިމީހުން ކަމަށް ޚިޔާނާތްކުރާ ގޮތުގައި ދައްކައިގެންނެވެ. އެބަހީ އެންމެ ދެރަ ނިކަމެތި ދުނިޔަވީނގެ މީހުންނެވެ. ﴿ ... بَادِيَ ٱلرَّأۡيِ ... ﴾ މިބަހުން އެމީހުންގެ މަޤްޞަދަކީ އެއީ އެމީހުންގެ ތެރެއިން ނިކަމެތި ފަރުވާނުލާމީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ބަސް: ﴿ ... بَادِيَ ٱلرَّأۡيِ ... ﴾ އެބަހީ: އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ތަބާވީ އެއްވެސް

އެގާރަވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުން ފާސިދު ޤިޔާސަކުން ދަލީލެއްގެ ގޮތުގައި ދައްކައެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ބަހުގައިވާފަދައިންނެވެ.

﴿...إِنْ أَنتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا ...﴾[30]

މާނައީ: "..ތިމަންމެންކަހަލަ އިންސާނުން ކަމުގައި މެނުވީ ތިޔަބޭކަލުން ނުވަމުއެވެ.."

ބާރަވަނަ މައްސަލަ:

ސައްޙަ ޤިޔާސަށް އެމީހުން އިންކާރުކުރުމެވެ.[31]

ވިސްނުމުގެ ފިކުރުކުރުމެވެ. ހަމަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުނަށް ޚާއްޞަ ބާރާތެއްވިޔަސް ދަރުސްދެއްވަފައެވެ. އެމީހުން ދަރުވާދީ، ނަބިއްޔުންނަށް ތަބާވާ މީހުންނަކީ އެމީހުންގެ އަޤްލުތަކުގައި އެއްވެސް ޢިލްމެއް ހުރި ބައެއް ނޫންކަމަށެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ދުނިޔަވިސްނުމުގައި ނުވާކަމަށެވެ. އެކަމަކު ޙަޤީޤަތަކީ ރަސޫލުންނަށް ތަބާވި މީހުންނަކީ ވިސްނުންތެރިންގެ ތެރެއިން އެންމެ ވިސްނުން ރަނގަޅު، އެންމެ ބަސް މަޤުބޫލުކުރި، އެންމެ އަޤްލުވެރި ރަނގަޅު އަދި އެންމެ އުޅުން ރިވެތި މީހުންނެވެ. (الله އެއްނަގާ މީހުންނަށް ރަޙްމަތްލައްވާށިއެވެ.)

ފަހެ އިސްލާމްދީނަށް ދެކޮޅުހަދާ ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިންނާއި މިއަދުގެ ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ވައްތަރުކަމާއެވެ! އެމީހުން (ރަސޫލުންނަށް ތަބާވި) މުވައްޙިދުންނާއި މުޖާހިދުންނަށް މަލާމާތް ކުރަމުންދެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ބަލިކަށި ނިކަމެތި، ވިސްނުމުގެ ނުބައި، އުޅުމުން ހަޑި، ފައިތިލަވެފައިވާ ޖާހިލުންގެ ކަންތައްތަކާއި ބޭނުންތެރިކަން ފިޔަވައި ނުބައި، އަދި އެމީހުންގެ މަޝްހޫރުވި ދިޔަ ފުނޑުފުނޑު ކަންތައްތަކެއް ކަމަށް ބުނެ ބަލައިގަތުމެވެ. އެއްވެސް ހާލަތުގައި ބާރެއް الله ގެ ރަޙްމަތުން ދުރުވެ ނުވެއެވެ.

[30] إبراهيم: 10

[31] ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ސިފަތަކުގެ ތެރެއިން އެއްސިފައަކީ އެމީހުން އަބަދުވެސް ފާސިދު ޤިޔާސްތަކުން ޤިޔާސްކޮށް އެއަށް ބަދަލުވެ، އަދި ސައްޙަ ޤިޔާސްތަކަށް އިންކާރުކުރުމެވެ. އެގޮތުގައިވެސް ދިނުމަކީ ކުރެއްވި ކަންތައް ހިމެނެއެވެ. އެއީ ރަސޫލު ބޭކަލުން އިންސާނުންނަކަމުގައި ވުމަކީ އެބޭކަލުންގެ ރިސާލަތަށް ސައްޙަ އެއްކޮށް ނޫންކަމަށް އެމީހުން ދަލީލު ނަގައެވެ. ދެންފަހެ الله تَعَالَى، ޤުރުއާނުގައި އެއަށްދޭން ޖަވާބު

އެމީހުންނަށް ބަޔަކީ: ޖަމާޢަތުގެ މުޖުތަމަޢާއި ގައުމުތަކާއި ދިޔަ ކުރިން
(ދީނާސްގައި) ޖިހާދާއި(އައްސާބިއި) ޚިޔާލު(ތަރިކަތްޕާރިއި)
ޚިލާފުވެއްޖެއެވެ.[32]

ޖިންނަތްތަކުގައި އެމީހުންގެ އުޅުނުގެ ދީނުން ބަލިވެ ކަލާމްވީއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ މިބަސްދުވެގައި ވާކަހަލަންނެވެ. ﴿ قُلْ لَّوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَّسُولًا ... ﴾ الإسراء:95 މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ބިމުގައި ހިތްހަމަޖެހިގެން ހިނގާބޮޑުވާ މަލާއިކަތުން ކަމުގައިވިނަމަ، އެބޭކަލުންގެ ގައުމު ރަސޫލަކު ކަމުގައި ޚިލާފަށްރަސޫލަކާގެ އުޑުން މަލާއިކަތަކު ބާވައިލައްވާނެމުއެވެ."

ފަހެ ހިތްވަރާއި އަދި ވާހަކަ (ޖަމާތުގައި ހިނގައިކަންތައް) ޚިޔާލުތަކަށް، އިންސާނުންގެ ގޮތުން ފޮނުއްވާ ރަސޫލަކީ އެމީހުންގެ ޖިންސުގެ ތެރޭގައި ހުރެނީ ބޭކަލުންކަމުގައިވުމެވެ. އެއީ އެމީހުން އެބޭކަލުންގެ ބަސް ވިސްނި، އަދި އެބޭކަލުންގެ ރަސޫލުކަން ދެނެގަތުމަށެވެ. އަދި ކިޔުމަށް، އިންސާނުންގެ ނަސްލުން ރަސޫލުން ފޮނުއްވިކަމީ الله تَعَالَىގެ ރަޙްމަތެކެވެ. އެހެން ރަސޫލަކަމުގައިގެން ފޮނުއްވި މަލާއިކަތް ބޭކަލުންނަމަ، އެމީހުންނަށް އެބޭކަލުންގެ އަޙުލާޤު ނަގައިގަތުމަކީ އަދި އެބޭކަލުންނާ ތަޢާރުފުވުން ކުރަނިވި ނުވިއެވެ. ފަހެ الله އަށް ޙަމްދުވެރިވާނީއެވެ.

﴿... مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ ...﴾ آل عمران:164
މާނައީ: "މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް الله ރަޙްމަތްލެއްވީ ފޮނުއްވިއެވެ. (އެއީ) އެއުރެންގެ ތެރެއިން، ހަމަ އެއުރެންގެ ތެރެއިން ރަސޫލަކު ފޮނުއްވުމުގައެވެ.."

މިތަންގައި ޖާހިލުން އެއަށް އިންކާރުކުރާ ސަބަބު ދީނާގައި އިންސާނުންނަށް ފޮނުއްވާ ރަސޫލަކު އިންސާނުންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލެއްކަމުގައިވުމެވެ، އަދި މަލާއިކަތުންގެ ރަސޫލަކު މަލާއިކަތުންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލެއްކަމުގައިވުމެވެ. އަދި ޚިޔާލުތަކަށް ދީނާގައި އޮތް އިޖުތިހާދު ކުރާފަރާތްތަކުގެ ވާހަކަތަކެވެ. ދިރާސާ ކުރައްވާ ވިސްނުންތަކުގެ ޙާލަތެވެ. "وكُلّ بدْعَة ومَقَالَة فَاسدَة في أَدْيَان الرُّسُل فَأَصْلُهَا منْ الْقيَاس الْفَاسد...ومَا فَسدَ مَا فَسدَ منْ أَمْر الْعَالَم وخَرب مَا خَرب منْهُ إلَّا بالْقيَاس الْفَاسد... فَأَصْلُ شَرِّ الدُّنْيَا والْآخرَة جَميعُهُ منْ هَذَا الْقيَاس الْفَاسد" (إعلام الموقعين:7/2)
މާނައީ: "އަދި ރަސޫލުންގެ ދީންތަކުގައި ހުރި ހުރިހާ ބިދުޢަތެއް ހުރިހާ ފާސިދު ބަސްތަކެއްގެ އަސްލަކީ ފާސިދު ގިޔާސެވެ...އަދި ދުނިޔޭގައި ފަސާދަވެ ކަމެއް ފަސާދަވެ، އަދި ހަލާކުވި ކަމެއް ހަލާކުވީ ފާސިދު ގިޔާސް ހެދުމުގެ ސަބަބުންނެވެ...ފަހެ ދުނިޔޭގެ އާޚިރަތުގެ ހުރިހާ ނުބައިކަމެއްގެ އަސްލަކީ މިފާސިދު ގިޔާސެވެ."

32 ގިޔާސަކީ: ފަރުޢީކަމެއްގެ ޙުކުމް އަސްލީކަމެއްގެ ޙުކުމާ ދެމެދުގައިވާ ޢިއްލަތުގެ ސަބަބުން ފަރުޢީކަމެއް އަސްލީކަމެއްގެ ޙުކުމާ ގުޅުވުމެވެ. ފަހެ ގިޔާސުގެ މިސާލެއްގެ ގޮތުގައި ރާއަކީ ޙަރާމް ބުއިމެއް

ތޭރަވަނަ މައްސަލަ:

ޢިލްމުވެރިންނާއި ޞާލިޙުންނާއި ދުރު ހައްދުފަހަނައަޅައިދިޔުމެވެ. އެއީ الله ގެ ވަޙީބަސްފުޅުގައިވާ ޙަޤައިންނެވެ.

﴿يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لَا تَغۡلُواْ فِي دِينِكُمۡ وَلَا تَقُولُواْ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلۡحَقَّ ...﴾[33]

މާނައީ: "އޭ ފޮތުގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނާއިމެދު ތިޔަބައިމީހުން ހައްދުފަހަނައަޅައި ނުދާށެވެ. އަދި، الله އާމެދު ޙައްޤުބަސްފުޅުމެނުވީ، ތިޔަބައިމީހުން ނުބުނާށެވެ."

ސާދަވަނަ މައްސަލަ:

އިސްވެ ބަޔާންވެދިޔަ ހުރިހާ މައްސަލަތައް ބިނާވެގެންވަނީ ނަފީކުރުމާއި އިސްބާތު(ސާބިތު)ކުރުމުގެ ޤާޢިދާގެ މައްޗަށެވެ.[34] ފަހެ އެމީހުން، ހަވާނަފްސާއި

ގެއްލިއްޖެއްޔާ، އެޔަހޫދީން ޢާލިމު ފާސިދު ޔަހޫދީނަޞާރާކަނެވެ. މުސްލިމުން މިޤައުމުގައި ގެންނަވާފައި އެވަނީ ސަބަބު ޔަހޫދީންނާއި ފާސިދު ޔަހޫދީނާއި ދޮރެ ވަރަށްގިނަ ބަޔަކު ޙަރާމްކުރުން ނިގުޅުމުގެ ސަބަބަކީ ޢަމަލު ފަހަރު ނުވެގެންވެ. ޢަމަލުއަދި އޭގެ މައްޗަށް ބަޔަކު ޔަހޫދީ ބިނާވާ ނުކުރެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން ފަރުދުންގެ ދީނުގެ ފަރުދުންނަށް ގެނެސްދެވުނެވެ. ފަރުދުން، އެއާއި ދައުލަތެއް ޔަހޫދީ ބަޔަކު ނުވާ އެކަމެއް. އެމީހުން އިޙްތިރާމްކުރުން ބޮޑުކަމަށް، ޢުލަމާއުގެ އިލްމުތައް (ސަޙާބާއް) އެވީހުން ޙަރާމްކުރުން ބަޔަކުގެ ބަރަކާތްތަކައި ފަހުމުގެ ނުވެއެވެ. އެމީހުން އަޅުވެތިކަމުގައިވާ އިލްމުތައް، ފަރުދު ކުރުގައިވެސް ހެދުންގެންވުން ލާޒިމުވެގެންވެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަން ނުވެ، ފަރުދުކުރުގައި އޭއިލްމުތައް ނަބީއްޔާއްޗާ ޔަހޫދީ ބާވަތުވެއެވެ.

[33] النساء: 171

[34] އެބަހީ އެމީހުން، الله ނަފީކުރައްވާފައިވާ ކަންތައް ސާބިތުކުރެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ސާބިތުކުރައްވާފައިވާ ކަންތައް ނަފީކުރެއެވެ. މިސާލަކަށް: الله ޖައްލަވަޢަލާ ޝަރީކު ނަފީކުރައްވާ، ތައުޙީދު ސާބިތު ކުރެއްވިއެވެ. އެކަމަކު

ހީތަކަން ތަކަބުރުވުމެވެ. އަދި ރަސޫލުން އެކަމަކާއިވެސް ވަޑައިގެންނެވި ކަންތަކަށް ދުރަގަސްތުއެވެ.

ފަނަރަވަނަ މައްސަލަ:

الله އެމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކެއްކަން ތަކަބުރުވުމުން، އެމީހުންނަށް ފަހުމް ނުވާކަމަށް ބުނެ ޖުޙޫދުކުރައްކައެވެ. އެއީ އެމީހުން ބުނި ފަދައިންނެވެ.

﴿...قُلُوبُنَا غُلْفٌ...﴾[35]

މާނައީ: "...ތިމަންމެންގެ ހިތްތަކީ އުރައެޅިފައި ބަންދުވެފައެވެ.."

﴿...يَـٰشُعَيْبُ مَا نَفْقَهُ كَثِيرًا مِّمَّا تَقُولُ...﴾[36]

މާނައީ: "..އޭ ޝުޢައިބުގެފާނެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާ އެއްޗެހީގެ ތެރެއިން ގިނައެއްޗެހި، ތިމަންމެންނަކަށް ފަހުމެއް ނުވެއެވެ.."

ދެންފަހެ الله، އެމީހުންގެ އެބަސް ދޮގުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަން އެހެންނުވުމުގެ ސަބަބުތަކުގެ ޖާހިލުކަމާއި އެކަކާއިގެ ބޯކަށިކަމުގައިވެފައިވާ، އެއީ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ސީލުކޮށްފައިވާތީ ކަމުގައިވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ސީލުކޮށްފައިވަނީ އެމީހުން ކާފިރުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

[illegible]

[35] البقرة:88

[36] هود:91

ސޯޅަވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުންނަށް الله ދެއްވި ފޮތްތަކުގެ ބަދަލުގައި ސިޙުރުގެ ފޮތްތަކުގައި ހިފެހެއްޓުމެވެ. އެއީ الله تَعَالَى އެކަލާނގެ ފޮތުގައި ޛިކުރު ކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ.

﴿... نَبَذَ فَرِيقٌ مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ كِتَٰبَ ٱللَّهِ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾ وَٱتَّبَعُوا۟ مَا تَتْلُوا۟ ٱلشَّيَٰطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَٰنَ ...﴾[37]

މާނައީ: "...ފޮތް ލިބުނު މީހުންގެ ތެރެއިން ބަޔަކު، الله ގެ ފޮތް އެއުރެންގެ ފުރަގަހަށް އެއްލާލިއެވެ. (އެއީ، الله ބާވައިލެއްވި ފޮތަށް ކަންނުވުން) އެއުރެން ނުދަންނަ ކަހަލައެވެ. އަދި ސުލައިމާނުގެފާނުގެ ވެރިކަމުގެ ޒަމާނުގައި ޝައިޠާނުންނަށް ކިޔަވައި އުގަން ތަކެއްޗަށް އެއުރެން ތަބާވިއެވެ.."

ސަތާރަވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުންގެ ބާޠިލު ކަންތައްތައް ނަބިއްޔުންނަށް ނިސްބަތްކުރުމެވެ. އެއީ الله ގެ ބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.

﴿...وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَٰنُ ...﴾[38]

މާނައީ: "...އަދި ސުލައިމާނުގެފާނު ކާފިރުވެވަޑައެއް ނުގަންނަވައެވެ.."

[37] البقرة: 101-102

[38] البقرة: 102

އަދި އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.

﴿ مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا ... ﴾[39]

މާނައީ: "ޔަހޫދީއެއް ކަމުގައިވެސް އަދި ނަޞާރާއެއް ކަމުގައިވެސް އިބްރާހީމްގެފާނު ނުވެއެވެ..."

އަށާރަވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުން، (ބައްޔަން އަދި ނަޞީބާކުރުންނަން) ނިސްބަތްވެ ގަތުމުގައި ފުރުއްޓުމެވެ. އެއީ އެމީހުން އިބްރާހީމްގެފާނަން ތަބަޢަވުން ދޫކޮށްލާކަން ފުރުކަލާ ހާލު އިބްރާހީމްގެފާނަން ނިސްބަތްވެގަތުމެވެ.[40]

ނަވާރަވަނަ މައްސަލަ:

ބައެއް ޞާލިޙުންނަން (ތަބަޢަވާކަމަން) ނިސްބަތްވެގަނެ ބަރަކާތް ހޯދުމަށް ކުންނަމުގެ ތަކުން، އެމީހުން (ތަބަޢަވިމުން ދޫކޮށް) އެޞާލިޙުންނަން އެއްކޮޅު ވެއްޖެވެ. އެއީ ޔަހޫދީން އިސާގެފާނަން އެއްކޮޅުވިޔާ ފަދައިންނެވެ. އަދި ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން މުޙައްމަދު ﷺ އަށް އެއްކޮޅުވިޔާ ފަދައިންނެވެ.[41]

---

[39] آل عمران: 67

[40] މިއަދުގެ ޝާފިޢީން ފަދައިންނެވެ. އެމީހުން ޝާފިޢީގެ ނިސްބަތް ގަން، އަދި ހުސައިންގެ ދެން ތަބަޢަވާކަން ދައްކާކަމެވެ. އެކަމަކު އެއީ އެމީހުން އެދުބާރަކުންގެ ތައްރިރުގައި އަދި އެދުބާރަކުން ކުރުއްވި އަޤީދަކުރައި، އަދި އެދުބާރަކުން رضي الله عنهما ގެ އަޤީދާކަން ތަބަޢަހާ ރަދުގައެވެ. އަދި ކީއްވެތޯ، އެމީހުން ކަންތައްކުރާކަން ގެންދަނީ އެދުބާރަކުން އެކަމުގެ މަގުގައި ތިއްބެވި ކަންތައް މުޅިން ޚިލާފަށެވެ.

[41] ޝާފިޢީތަމާގެ އަހުލުވެރިންގެ ބައެއް ފަރާތްތަކު، އެމީހުން ބައޭނު ތަބަޢަވުން އެވާ މުއްސިނަކެވެ. ދެން އެތަބާވުމުން ނުބައި ބަރަކާތް އަރައިގަންނަފަދަ، އެމީހުން އެކަން ނިސްބަތްކުރަނީ އެތަބަޢަވުން ފުރާވެއެވެ.

ވިހިވަނަ މައްސަލަ:

ސިޙުރުވެރިންނާއި އެފަދަ މީހުން ގެންނަ ޚަވާރިޤުތަކަށް (އާދަތާ ޚިލާފު އާދަ ދޫވަސްޓަނިވި ކަންކަމަށް)، ބާތިލުންގެ ފަރާތުން ފެންނަ ކަރާމާތްތަކެއް އެމީހުން ގަބޫލުކުރެއެވެ. އަދި އެކަންތައް ނަބިއްޔުންނަށް ނިސްބަތްކުރެއެވެ. އެއީ އެފަދަކަންތައްތައް (ކުރިން) ސުލައިމާނު عليه السلام އަށް އެމީހުން ނިސްބަތްކުރި ފަދައިންނެވެ.[42]

އެއީ، އެމީހުން އެކަން ނަގައި، ތަބާވުން ދޫކޮށްލަން އެއީ ޔަހޫދީތަކުގައި އެކަން ދެއްކުމަށެވެ. މިއީ ﷲގެ ނަބިއްޔާ އީސާ عليه السلام އާއި މޫސާ ހަރުދިން ކަންތައް ކުރި ގޮތެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނަށް ތަބާވި ސުލައިމާން ޔަހޫދީދަރިން އެއްކިބާވެ، ﷲ އަކީ ޝިރުކުރުމުގެ އެއްޗެއްނޫނެވެ ނޫނީ މަސްހޫރުކުރާނީ ﷲ ކަމަށް ނުވި ﷲ ގެ ދަރިކަލުންކަމަށް ދައުވާކުރިހިނދު، ތަޢުރީތު އެކަލޭގެފާނުގެ ރިސާލަތަށް އެއްކޮށްލިއެވެ. އަދި ހަމަ އެފަދައިން، އިސްލާމްދީނަށް ނިސްބަތްވާކަމަށް ދައުވާކުރާ ބައެއް މީހުން، ޝަރީޢަތުގެ ޖަމާޢަތްކަމުގައިވާ ދަރާވީޝުން ފަދަ ފިރުޢައުނުގެ މީހުން ކުރަމުން ގެންދާ އަނިޔާ ނުލާމާއި، ފަލަކިއްޔާތާއި، ފަވާއިދުމާއި، އަދި ހަރަމަކަމުން ދޫކޮށް އެއްޗެހި ހަދާ ގޮތުން ފަދަ ކަންތައްތަށް ސަބަބުން، އަހުލުބައިތުގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ﷺ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ރިސާލަތަށް، ތަޢުރީތު ނަބިއްޔުންނާއި އެއްކޮށް ލިއެވެ...

[42] މަޢާރިޤުތަކީ މުޢުޖިޒާތުގެ ޢަމަލެއެވެ. އަދި އެއީ އާދަޔާ ޚިލާފު ކަންތައް ކަމެކެވެ. ފަހެ އާދަ ޚިލާފުވާ ކަމެއް ނަބިއްޔުންގެ ފަރާތުން ދައްކުވާއިރު އެކަމަށް މުޢުޖިޒާތެވެ ކިޔެވެ. އެފަދަ ކަމެއް ނަބިއްޔުން ނޫން ޞާލިޙު މީހެއްގެ އަތުން ދެއްކުވާއިރު އެކަމަށް ކަރާމާތް ކިޔެވެ. ފަހެ އާދަ ޚިލާފުވާ ކަމެއް ނަބިއްޔަކު ފަދަ ފަރާތަކުން ދެއްކުވާއިރު، މަރްޢީ ފަދަ ކަރާމާތް ކަމަށް ނުވެ، އެކަމަކީ ﷲ تعالى ގެ ވަލީއްޔުން ގާތްކުރުމަށް ދެއްކެވުމުގެ ދަލީލެއް ކަމުގައިނުވެއެވެ. އަދި ކާފަރަކު ފަދަ މުޝްރިކެއްގެ ރަތަކީ ޝައިޠާނުން ކުރާ ކަމަށް، ސިޙުރުވެރިންނާއި ހިލާބޭގެ ފާޅުގައިނާ ކަމެއް ކަމެވެ. އެއީ ކަރާމާތެއް، ސިޙުރާއި ދައްޖާލުގެ ޖިންނެއް ބަދަރުގެ ކަންތައް ޚިޔާލުކޮށްލައިގެން ދެއްކުމެވެ. (އިތުރު މައުލޫމާތަށް ބައްލަވާ ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ ރިސާލަތު ނުބުއްވާތު ބައްލަވާށެވެ.)

އަދި ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިން ދުނިޔޭގައި، ސިޙުރުވެރިންގެ ސިޙުރުތަކާއި ގައިނުގެ ހުނަރުވެރިކަމާއި ގަބުލްކުރާކަމަށް ދޫކޮށް ފޮނުވާލަދީފައިވާ، ޙަޤީޤަތުގައި ދަލީލެއް ނެތް ކަރާމާތުގެ ތެދުވެރިކަމާ، އަދި އެމީހުން ކަންތައް ކުރަނީ ކަރާމާތެއްގެ ގޮތުގައިކަމަށް. އަދި އެމީހުން އެފަދަ ކަންތައް އެމީހުންގެ ޢަމަލުތަކަށް ފުދޭވަރު ގެނައުމަށް ކުރިމަތިލާ ކަމަކަށް އެފަދަ

އެކާޅީސްވަނަ މައްސަލަ:

ޢިބާދަތްކުރުމުގައި، އަތްތިލަބަޑި ޖަހައިގެން އުފުލުން އަޅުކަންކުރުމެވެ.[43]

ބާޅީސްވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުން، އެމީހުންގެ ދީން ކުޅިވަރެއްކަމަށް އަދި ކުޅެލުމެއްކަމަށް ހެދިއެވެ.

ތޭޅީސްވަނަ މައްސަލަ:

ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުންވަނީ އެމީހުން ހޮޅުއޮޅުވައިލައިފައެވެ. ވީމާ، އެމީހުން ހިތާހަމަކުރީ، އެމީހުންނަށް އެދުނިޔެއިން الله (ސުބްޙާނަހޫ) ދެއްވާފައިވުމުން

ކަންތައްގެ ދަލީލު ދައްކައެވެ. އަދި ޔަހޫދީން، އެމީހުން ބުނޭ އިބްރާހީމް ތައުރާތުގައިވާ އެކަންތައް اللهގެ ނަބިއްޔާ ސުލައިމާން عليه السلام އަށް ނިސްބަތްކުރިއެވެ. އެއީ މިއަދުވެސް ކޮށްދޭ ބާރެއް އަޅުވާ ވާހަކައެވެ. އަދި الله تعالى ވަނީ، އެކަލޭގެ ނަބިއްޔާ އެކަމުން ބަރީއަކޮށްދެއްވާފައެވެ. އެއީ އެކަލޭގެ ބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ. ﴿...وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَٰنُ ...﴾ البقرة:102 މާނައީ: "...އަދި ސުލައިމާންގެފާނު ކާފިރުވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.."

[43] الله تعالى ވިދާޅުވެއްވިއެވެ: ﴿وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِندَ ٱلْبَيْتِ إِلَّا مُكَآءً وَتَصْدِيَةً ۚ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ الأنفال:35 މާނައީ: "ގެފުޅުގެ އަރިހުގައި އެއުރެންކުރާ ނަމާދަކީ، ސީޓީޖެހުމާއި، އަތްތިލަބަޑި ޖެހުން ކަމުގައި ނޫނީ ނުވެއެވެ. ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވީ ސަބަބުން، ތިޔަބައިމީހުން ޢަޛާބު މީރުކޮށްލާށެވެ" މިއާޔަތުގައި އެވާ ' مُكَاءً 'ގެ މާނައަކީ ސީޓީޖެހުމެވެ. އަދި 'تَصْدِيَةً' އަކީ އަތްތިލަބަޑި ޖެހުމެވެ. އަދި މިއާޔަތުގައި އެވާ ނަމާދުގެ މުރާދަކީ، ދުޢާކުރުމެވެ. ނޫނީ އެމީހުން ނަމާދުގެނަންދީގެން ކުރަމުން އައިސް އެމީހުން ހަދަމުންދިޔަ ކަންތަކެވެ. މިފަދަ އަޅުކަމެއްކަމަށް އަދުރެއްވާނީ ކަންތައް ނޫނެވެ. އެހެންކަމުން އެކަންތައްވަނީ ބިދުޢައްތައްގެ ތެރޭގައެވެ. އަދި މިއާޔަތުގައި ބުނެވިފައިވަނީ، الله އަށް އަޅުކަންކުރަނީކަމަށް އަދި ތަޤުރީބުވެވޭނެކަމަށް ބުނެ ކުރަމުން އައިސް އެކަމުގައި ސީޓީޖެހުމާއި އަތްތިލަބަޑި ޖެހުމާއި އެކަން ވަކިކުރެވިގެންވެއެވެ.

އެކަމުން ތަރުހީބުކޮށްދެނީ الله އަމުރުފުޅާއި ގުޅި ކުރިޔަށްގެންދާކަމެވެ. އެއީ އަމިއްލަ ބޭނުމާއި ތަފާތުވެއެވެ.

﴿...نَحۡنُ أَكۡثَرُ أَمۡوَٰلًا وَأَوۡلَٰدًا وَمَا نَحۡنُ بِمُعَذَّبِينَ﴾[44]

މާނައީ: "...މުދަލުގެ ގޮތުންނާއި، ދަރިންގެ ގޮތުން، ތިމަންމެން ގިނަ ބައެވެ. އަދި ތިމަންމެންނީ އަޛާބު ދެއްވޭނެ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވަމުއެވެ."

ސައްބީސްވަނަ މައްސަލާ:

އަމީރުންނަން ވުރެ ކުރިން ދެރަނިކަމެއްން ބައްޓަން ތަފާތުވުން، ކަބަފުޅުވެރިކަމާއި ބޮޑާކަމާއި އެކީ އަމީރުން ބައްޓަން ވަކިން ދުރުކޮށްލަމެވެ. ދެން الله تَعَالَىٰ އެކަން ބަހައްޓަވައިގަތް ޙާލަތުގައެވެ.

﴿وَلَا تَطۡرُدِ ٱلَّذِينَ يَدۡعُونَ رَبَّهُم...﴾[45]

މާނައީ: "އަދި އަމިއްލަގެ ވެރި ރަސްކަލާ ދުޢާކުރާ މީހުން ކަނޑައިލާ ދުރުކޮށް ބޭރުކޮށް ނުލާށެވެ.."

ހަތާވީސްވަނަ މައްސަލާ:

އަމީރުން އެއްކޮށްގެ ބާޠިލުކަން ހަމަކުރުމަށް ތަރިކަށްގެ ގޮތުގައި، އެކަމަކަށް އަމީރުންނަށްވުރެ ކުރިން ދެރަނިކަމެއް މީހުން ތަބައަރުވުން ދައްކައެވެ. އެއީ الله ގެ ބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.

[44] سبأ: 35

[45] الأنعام: 52

﴿ ...لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَآ إِلَيْهِ... ﴾[46]

މާނައީ: "..އެތަކެއްޗަކީ އެއީ ހެޔޮކަމެއް ކަމުގައިވީނަމަ، ތިމަންމެންގެ ދައްތަކަން އެއުރެން އެކަމަށް އިސްނަގައި ކުރިއަރައި ނުދިޔައީހެވެ..."

ސަތާވީސްވަނަ މައްސަލާ:

الله ގެ ފޮތް އެމީހުންނަށް ވިސްނުމަށްފަހު، އެނގިއެނގި ތިބޭ ހާލު އެކަލާނގެ ފޮތް ބަދަލުކުރުމެވެ.

އަށާވީސްވަނަ މައްސަލާ:

ބާޠިލު ފޮތްތަކެއް ލިޔެ އުފައްދައި، އަދި އެފޮތްތައް الله އަށް ނިސްބަތްކުރުމެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.

﴿ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ يَكْتُبُونَ ٱلْكِتَٰبَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَٰذَا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ... ﴾[47]

މާނައީ: "ފަހެ، އެއުރެންގެ އަމިއްލަ އަތުން ފޮތްލިޔެ، ދެންއެއުރެންބުނޭ، މިއީ الله ގެ ޙަޟްރަތުން ކަމަށް ބުނާ މީހުންނަށް ގެއްލުމާއި ހަލާކުހުށްޓެވެ.."

ނަވާވީސްވަނަ މައްސަލާ:

ޙައްޤުގެ ތެރެއިން އެމީހުން، އެމީހުންގެ ޖަމާޢަތުގެ ތެރޭގައިވާ އެއްޗެއް ނޫނީ ޤަބޫލެއް ނުކުރެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީ ބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.

---

[46] الأحقاف: 11

[47] البقرة: 79

﴿ ...قَالُوا۟ نُؤۡمِنُ بِمَآ أُنزِلَ عَلَيۡنَا ... ﴾[48]

މާނައީ: "..އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަހަރުމެން އީމާންވަނީ އަހަރުމެންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު އެއްޗަކަށެވެ.."

ނަވާވީސްވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުން އެގޮތަށް ކަންތައްކުރާ ހާލުގައިވެސް އެމީހުންގެ ޢަދާވަތް ބުނަނީ ޙައްޤަކަށްވެސް ނުނަގާކަމެވެ. އެއީ الله تعَالَى އެމީހުންނަށް އެކަން އަންގަވާ ވަޙީކުރެއްވިފަދައިންނެވެ.

﴿ ...قُلۡ فَلِمَ تَقۡتُلُونَ أَنۢبِيَآءَ ٱللَّهِ مِن قَبۡلُ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ﴾[49]

މާނައީ: "...ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން މުއުމިނުން ކަމުގައިވަނީނަމަ، މީގެކުރީގައި ތިޔަބައިމީހުން الله ގެ ނަބިއްޔުން ގަތުލުކުރީ އުޅުނީ ކީ، ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟"

ތިރީސްވަނަ މައްސަލަ:

އަދި މިއީ الله ގެ އާޔަތްތަކުގެ ޢަޖާއިބު ހާމަވެގެންދާ ކަމެކެވެ. އެއީ އެމީހުން، އެކަތިގަނޑަކަށްވެ ގުޅެން الله އެމީހުންނަށް ކުރައްވާފައިވާ ވަޞިއްޔަތް ދޫކޮށްލާ، އަދި الله ނަހީކުރައްވާފައިވާ ބައިބައިވުމުގެ ފާފައަށް އަރާގަތުމުން،

[48] البقرة: 91
[49] البقرة: 91

އެމީހުން ވެގެން ދިޔައީ (الله އަންގަވާފައިވާ ފަދައިން) ކޮންމެ ބައެއް އެބައެއްގެ ގޮތުގައިވާ ކަންތަކާއި ދުރު ފަހުރުވެރިވެގެންވީ ބަޔަކަށެވެ.

ތިރީސްއެއްވަނަ މައްސަލަ:

މިއީވެސް الله ގެ އާޔަތްތަކުގެ ތެރެއިންވާ އެންމެ ބޮޑެތި އަޖައިބުކުރުވަނިވި ކަންތަކުގެ ތެރެއިން ހިމެނޭ ކަމެކެވެ. އެއީ އެމީހުން އެދީނަކަށް ނިސްބަތްވާ ދީނަށް އަދާވާތްތެރިވުމުގައި އެންމެ މަތީ ދަރަޖައަށް ދިޔުމެވެ. އަދި އެމީހުންނާއި އެމީހުންގެ ނަބިއްޔާއާއި ޖަމާޢަތާއި ދުރު އަދާވާތްތެރިވީ ކާފިރުންގެ ދީން ދޫކޮށް އެމީހުން އިޚްތިޔާރުކޮށް ތަބާވިއެވެ. އެއީ މޫސާ عليه السلام ގެ ދީނާއިގެން ނަބިއްޔާ ﷺ ވަޢުދުވުމުން އެމީހުން ކަންކުރި ފަދައިންނެވެ. އެމީހުން (ނަބިއްޔާއަށް ފުރަގަސްދީ)، ފިރުޢައުނުގެ އަހުލުވެރިންގެ ދީނުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ސިޙުރުގެ ފޮތްތަކަށް ތަބާވިއެވެ.

ތިރީސްދެވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުން ޙަޤީޤަތުކާ ބަޔަކުގެ ގޮތުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވަނަމަ، އެމީހުން ބައްދަލުކަން ކާފިރުވިއެވެ. އެއީ الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ.

﴿ وَقَالَتِ ٱلۡيَهُودُ لَيۡسَتِ ٱلنَّصَـٰرَىٰ عَلَىٰ شَيۡءٖ وَقَالَتِ ٱلنَّصَـٰرَىٰ لَيۡسَتِ ٱلۡيَهُودُ عَلَىٰ شَيۡءٖ وَهُمۡ يَتۡلُونَ ٱلۡكِتَـٰبَۗ كَذَٰلِكَ قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَعۡلَمُونَ مِثۡلَ قَوۡلِهِمۡۚ فَٱللَّهُ يَحۡكُمُ بَيۡنَهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَـٰمَةِ فِيمَا كَانُواْ فِيهِ يَخۡتَلِفُونَ ﴾[50]

[50] البقرة:113

މާނައީ: "ޔަހޫދީން ބުންޏެވެ. ނަޞާރާ އިން ތިބީ އެއްވެސް ގޮތެއްގެ މައްޗަކު ނޫނެވެ. އަދި ނަޞާރާއިން ބުންޏެވެ. ޔަހޫދީން ތިބީ އެއްވެސް ގޮތެއްގެ މައްޗަކު ނޫނެވެ. (އެބައިމީހުން އެހެން އެ ބުނަނީ) އެއުރެން ކިޔަވާ (އެބަހީ: ތައުރާތާއި އިންޖީލު) ކިތަވައިގެ ބާރުގައެވެ. ހަމައެފަދައިން، ނުދަންނަ މީހުން (އެބަހީ: އަރަބީންނާއި ހާވީރުން) ވެސް ބުނި، އެއުރެންގެ ބުނުންފަދައިންނެވެ. ފަހެ، އެއުރެން ޚިލާފުވާ ކަންތަކާމެދު ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އެއުރެންގެ މެދުގައި الله ޙުކުމް ކުރައްވާނެއެވެ."

ތިރީސްތިންވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުންގެ ދީނުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭކަމަށް އެމީހުން އެއްބަސްވެ އިޤުރާރުވެފައިވާ ކަންތަކަކަށްވެސް އެމީހުން އިންކާރުކުރިކަމެވެ. އެއީ ގުޅިގެން ޙައްޖުވުމާއި މެދު އެމީހުން ކަންކުރިފަދައިންނެވެ.[51] ދެން الله تَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ.

---

[51] އެއީ ޔަހޫދީން ކަންކުރި ފަދައިންނެވެ. އެމީހުން ދައުވާކުރާ ގޮތުގައި އެމީހުން ތިބީ އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތުގެ މަތީގައެވެ. އެކަމަކު ހަމައެއާއި އެކު، އެމީހުން ކައުބާ އަކީ ޤިބްލައެއްކަމަށް އަދި ޙައްޖަކީ އަޅުކަމެއް ކަމަށް އިޤްރާރުވެ ޤަބޫލުވެއް ނުކުރެއެވެ. އަދި ޤުރައިޝުވަންތައިގެ މުޝްރިކުންވެސް ކަންތައް ކުރިފަދައިންނެވެ. އެމީހުންވެސް އެމީހުންގެ ނަފުސުތައް ނިސްބަތްކުރަނީ އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ (މިއްލަތަށެވެ.) އަދި ޙައްޖަކީ އެކަށީގެން (ކުރެއްވި) އަޅުކަންތަކުގެ ތެރެއިން އަޅުކަމެއްކަމަށްވެސް އިޤުރާރުވެއެވެ. އެހެންއެކަމަކު، އެމީހުން މީސްތަކުންނާއި އެކީ ޢަރަފާތުދުވަހު ޢަރަފާތުގެ ބިމުގައެއް ނުހުރެއެވެ. އެކަމަކު އެމީހުން ތިބެނީ މުޒްދަލިފާގައެވެ. އެއީ އެހެންމީސްތަކުންނާއި އެމީހުން ތަފާތުވުމަށްޓަކައި ގޮތުންނެވެ.
އަދިއަދަށް ދާންދެންވެސް ޔަހޫދީއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިން ކަންތައް ކުރަމުން ގެންދަނީ އެގޮތަށެވެ. ފަހެ އަހަރުމެންނަށް ޤުރުއާނަށް ކުށުގެ ނަޞާރާއްކަމަށް އިންކާރު ކުރާ އަޅު އިލްމީ، އިސްލާމްދީނަށް ނިސްބަތްވެވަޑައިގަން ތިބި ކިތައްކިތައް މީހުންގެ ކިބައިންފެނެއެވެ. އަދި ކިއެއްތޯ، އެމީހުން އެޤުރުއާނަށް އަކީ އިސްލާމްދީނުގެ އަސާސުތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ޝަރުޢީ (މަޞްލަޙަތުކުރުން)ކަމުގައި ބުނެ އެޤުރުއާނަށް ދިފާޢުކުރައްވެ. އަދި މުސްލިމުންކަމަށް އެމީހުންގެ ނަފްސަކަށް ނަންދީ، އެކަމަކު ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކަށް (އިސްނަގައިކުރާ ޝަރުޢަށް) އިންކާރުކުރާ އަޅު

﴿ وَمَن يَرۡغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبۡرَٰهِـۧمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفۡسَهُۥ… ﴾[52]

މާނައީ: "އެމީހެއްގެ ނަފްސު އިހާނެތި ކޮށް ދޫކޮށްލައިފި މީހަކު ހެނުވީ، އިބްރާހީމްގެފާނުގެ މިއްލަތަށް ނުރުހުންވެ، އެ މިއްލަތުން ދުރުވެގަންނާނީ ކާކުހެއްތޯ؟.."

ތިރީސްހަތަރުވަނަ މައްސަލަ:

ކޮންމެ ޖަމާޢަތެއްވެސް ދޯދި ކާމިޔާބުވެ ނަޖާތްލިބޭނާ ބައަކީ އެމީހުންކަމަށެވެ. ދެން الله ތަޢާލާ އެމީހުންގެ ބަސް ދޮގުކުރައްވާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿هَاتُواْ بُرۡهَٰنَكُمۡ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ … ﴾[53]

މާނައީ: "...ތިޔަބައިމީހުންނީ، ތެދުބުނާ ބައަކު ކަމުގައިވާނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން (އެކަމަށް) ދަލީލުގެންނާށެވެ."

ދެން އެއަށްފަހު އެކަލާނގެ ރަނގަޅު ގޮތް ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ.

އަހަރުމެންނަން އިވިނީ ބިވެއްބިވެއް މީހުންގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅިއެވެ. އަދި އަމިއްލައަށް ދިރުވަޑައިގަތުމުގެ ކޮމެން ނޫނީ اللهގެ މަގެއަ ހަނދުމަކުރުވުން ޝަރުޢީވުމެން ނުވާކަމަށް ބެނ އެމީހުން ޖަހަފުޅުކުރައްވައެވެ. އަދި ހަމައެކަހެރިން، ނަޞާރާން ފަރުވާތަކާ، އެކަމަކު އެމީހުން ރަވަ އަޑުއަހާ އަދި ފިރުޢައުނު ސިފައިސާލާމަތް ބަރަކާތްތަކާ މީހުންގެ ވާހަކަ އަހަރުމެންނަން ވަރަށް ގިނައިން އިވޭއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް މިހާރު ނަބިއްޔަކު ތިބިއިރުވެސްމަ އެމީހުން ބެނއޮވެ. "މިއީ ހެއްދެވުމާ ފެންނަކެވެ. الله މިދުނިޔެއާ ފެއްކުމަށް ހަމަތްކުރައްވައިދޭ ބަލި ކާކުހެއްތޯ؟" الله ގެ ހަށިބަރުބަން އާޔަތަށް އެދެމެވެ.

[52] البقرة:111

[53] البقرة:130

﴿ بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُۥٓ أَجْرُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴾[54]

މާނައީ: "އެހެންނަމަކަށްނުވާނެއެވެ. ހެޔޮކޮށް ކަންތައްކުރާ މީހަކު ކަމުގައިވާ ހާލު، އެމީހެއްގެ މޫނު الله އަށް ކިޔަމަންތެރިކުރި މީހަކަށް، ފަހެ، އޭނާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައި އޭނާގެ ދަރުމަހުރެއެވެ. އަދި އެއުރެންގެ މައްޗަކަށް (އެއްވެސް) ބިރެއްނުވެއެވެ. އަދި އެއުރެންނަކީ ހިތާމަކުރާނޭ ބައެއް ކަމުގައިވެސް ނުވާނޭއެވެ."

ތިރީސްފަސްވަނަ މައްސަލަ:

ބަރަހަނާ ކަށްފުޅާރުގެން (އެއީ އަޅުކަމެއްގެ ގޮތުގައި ބަލައިގެން) އަޅުކަންކުރުމެވެ.[55] އެއީ އެކަލާނގެ ބައްސުފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.

---

[54] البقرة:112

[55] އިބްނު ކަޘީރު އެކަލޭގެފާނުގެ ތަފްސީރުގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

قَالَ مُجَاهِدٌ: كَانَ الْمُشْرِكُونَ يَطُوفُونَ بِالْبَيْتِ عُرَاةً، يَقُولُونَ: نَطُوفُ كَمَا وَلَدَتْنَا أُمَّهَاتُنَا. فَتَضَعُ الْمَرْأَةُ عَلَى فَرْجِهَا النِّسْعَةَ، أَوِ الشَّيْءَ وَتَقُولُ الْيَوْمَ يبدُو بعضُه أَوْ كُلُّهُ وَمَا بَدا مِنْهُ فلَا أحلّهُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تعالى وإذا فعلُوا فَاحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عليها آباءَنَا وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا الْآيَةَ. މާނައީ: "މުޖާހިދު ވިދާޅުވިއެވެ. "މުޝްރިކުން ގެފުޅުގެ ވަށައިގެން ޢުރިޔާނުކޮށް ޠަވާފުކުރާ ކަމުގައި ވިއެވެ. އެމީހުން ބުނެއެވެ. "އަހަރުމެން ޠަވާފުކުރާނީ، އަހަރުމެންގެ މަންމައިން އަހަރުމެން ދުނިޔެއަށް އުފަންކުރި ގޮތަށެވެ." ދެން އަންހެނާ އޭނާގެ ފަރުޖުގައި ފޮތިކޮޅެއް ނުވަތަ އެއްޗެއް އަޅައިފައިވާނެއެވެ. "މިއަދު އޭގެއިން ބައެއް ނުވަތަ އެއްކޮށް ފެނުނަސް، އޭގެއިން ފެނުނު އެއްޗެއް އަހަރެން ހުއްދައެއް ނުކުރަމެވެ."

ދެން الله تعالى މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. ﴿ وَإِذَا فَعَلُوا۟ فَـٰحِشَةً قَالُوا۟ وَجَدْنَا عَلَيْهَآ ءَابَآءَنَا وَٱللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا... ﴾ الأعراف: 28 މާނައީ: "އެއުރެން ފާޙިޝް ކަމެއް ކޮށްފިނަމަ، ބުނެއެވެ. ތިމަންމެންގެ ކާބަފައިންވެސް އެކަން ކުރަމުންދިޔަކަން ތިމަންމެން ދުށީމުއެވެ. އަދި އެކަމަށް الله ވެސް، ތިމަންމެންނަށް އަމުރު ކުރައްވާފައިވެއެވެ.."

ފަހެ، الله تعالى އެވަނީ ބަރަހަނާ ކަށްފުޅުން، ފާޙިޝް ޢަމަލެއްކަމަށް ނަންކިޔުއްވާފައެވެ. އެހެންކަމުންކަމަށް، ޢިބާދާތް ފިކުރުގެ މިހެން ޝަރީޢަތުން ކަމާނު ކުރައްވައި، ތަރުތީބުގައި، ކާޤަޅުގައި، އަދި ތިޖާރަތެއްކަމުގައެވެ. (الله

﴿ وَإِذَا فَعَلُواْ فَٰحِشَةً قَالُواْ وَجَدْنَا عَلَيْهَآ ءَابَآءَنَا وَٱللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا... ﴾[56]

މާނައީ: "އެއުރެން ފާޙިޝް ކަމެއް ކޮށްފިނަމަ، ބުނެތެވެ. ތިމަންމެންގެ ކާބަފައިންވެސް އެކަން ކުރުންދަމީވަނިކޮށް ތިމަންމެން ދުށީމުއެވެ. އަދި އެކަމަށް الله ވަނީ، ތިމަންމެންނަށް އަމުރު ކުރައްވާފައެވެ.."

ތިރީސްހަވަނަ މައްސަލަ:

ހަލާލުކަންތައް ހަރާމްކުރުމުން އެމީހުން އަޅުކަންކުރެއެވެ. އެއީ ޝިރުކު ކުރުމުން އެމީހުން އަޅުކަންކުރި ގޮތައިންނެވެ.

ތިރީސްހަތްވަނަ މައްސަލަ:

ޙިބުރުން (އިލްމުވެރިންނާއި) ރާހިބުން (އަޅުވެރިން)، الله ފިޔަވައި ރައްބުންތަކެއް ކަމުގައި ނަގައިގެން އަޅުކަންކުރުމެވެ.

ތިރީސްއަށްވަނަ މައްސަލަ:

(الله تعالیٰ ގެ) ސިފަފުޅުތަކަށް އިންކާރުކުރުމެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީ ބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.

އެމީހުން ނިކަމެތިކުރައްވާ، އަދި އެމީހުން ސަލްޠަނަތުގެ ކުޅަދާނަކަން މުޚާލިފުންނަށް ދެއްވާނީ) އެކަމަކު ހުރިހާ ނަބިއްޔުންގެ ރިސާލަތުގައި، އަދި ހަމައެފަދައިން ބޮޑުދިޔާއި ފިލާސަފުން ޒަވާޖަހި ޖަމާ ނިޔާކުރުމަކާއި އިއްފޮތްތެރިކަމާއި ލަދުވެތިކަމަށެވެ. އަދި އަހަރުމެން ޤުރުއާނާއި އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާގެ ސުންނަތް ވެސް އެކަމަން ހާލުވެގެންނެވެ.

[56] الأعراف: 28

﴿...وَلَٰكِن ظَنَنتُمْ أَنَّ ٱللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِّمَّا تَعْمَلُونَ﴾[57]

މާނައީ: "...އެހެންނަމަވެސް ތިޔަބައިމީހުންހިތީ، ތިޔަބައިމީހުން ކޮށްއުޅޭ ޢަމަލުތަކުން ގިނަކަންތައް ﷲ ދެނެވޮޑިނުވާނޭ ކަމަށެވެ."

ތިރީސްވަނަ މައްސަލާ:

(ﷲ تعالىގެ) އިސްމުފުޅުތަކަށް (ނަންފުޅުތަކަށް) އިންކާރުކުރުމެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅުގައިވާ ގޮތައިންނެވެ.

﴿...وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِٱلرَّحْمَٰنِ ...﴾[58]

މާނައީ: "...(ނަމަވެސް) އެއުރެން ރަޙްމާންވަންތަ ރަސްކަލާނގެއަށް ކާފަރުވެއެވެ.."

ސާޅީސްވަނަ މައްސަލާ:

ތަޢްޠީލް (އިންކާރު) ކުރުމެވެ. އެއީ ފިރުޢައުނުގެ މީހުން ބުނިގޮތަށެވެ.[59]

---

[57] فصلت:22

[58] الرعد:30

[59] ތަޢްޠީލްކުރުމަކީ: ދުނިޔެ އުފެއްދެވި ފަރާތެއްވާކަމަށް އިންކާރުކުރުމެވެ. އެއީ ފިރުޢައުނު އޭނާގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަށް ބުނިފަދައިންނެވެ. ﴿...مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرِي ...﴾ القصص:38 މާނައީ: "..އަހުރެން ފިޔަވައި އެހެން އިލާހަކު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވާކަމެއް އަހުރެންނަކަށް އެނގިފައެއް ނުވެއެވެ..." އަދި ފިރުޢައުނަކީ ބޮޑެތި މުލްޙިދުން އަދިސްކުރި ހުރި އެކުވެރި ރަސްކަލާނގެއަށް. އިބްނުލް ޤައްޔިމް މަދާރިޖުއްސާލިކީނުގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. (..وَالتَّعْطِيلُ شَرٌّ مِنَ الشِّرْكِ..) مدارج السالكين: **378/2** މާނައީ: "...އަދި ތަޢްޠީލްކުރުން ޝިރުކަށްވުރެ ނުބައިވެގެންވެއެވެ.."

ސާޅީސްވަނަ މައްސަލަ:

الله ﷻ އަށް އުނިކަންތައް ނިސްބަތްކުރުމެވެ. އެއީ އެކަލާނގެއަށް ދަރިކަލުންވާކަމަށް، އަދި ހާޖަތެއް ބޭނުންވެވޮޑިގެންވާ ކަމަށް، އަދި ފަޤީރުކަންފަދަ ކަންތައް ނިސްބަތްކުރުމެވެ. އެކަމަކު އެއީ އެމީހުންގެ ފާދިރީން (އަޙްބާރުން) އާއި ބައެއް ސިފަތަކުން ދުރުކޮށް ޖެހިލު ކުރާ ހާލުގައިއެވެ.[60]

މިފަދަ ޖާހިލުކަންތައް ފެތުރިފައި ނުވާ އެއްވެސް ޒަމާނެއް ނުވެއެވެ. ފަހެ އަހަރުމެންގެ މިޒަމާނުގައި މިފަދަ ދީން ޤަބޫލުކުރާ ކްރިސްޓިއަނުން ފާޅުވެފައިއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ތަބަޢަވެ އަދި ތަބަޢަވުމުންނާ މީހުންގެ އަދަދު އެތައް މިލިއަނަކަށް އަރައެވެ. އަދި އެފަދަ މީހުން، އިސްލާމީ ދައުލަތްތައް ކިޔާ ދައުލަތްތަކުގައިވެސް އެބައުޅެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެހީތެރިވާ މުއައްސަސާތަކާއި، ޖަމާޢަތްތަކާއި މަދަރުސާތައްވެސް ހުރެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ދަރުސްތަކުގައި ބައްދަލުވުންތައް ބާއްވާ، ދަރުސްތައް ދެނީއެވެ. އަދި الله ވުޖޫދުވެވޮޑިގެންވާ ކަމަށް އިންކާރުކުރަމުން، މުލްޙިދުން ދަރިން ހައްދާ އެކަމަށް ހިތްވަރުދީ ފޯރުކޮށްދެމުން ދަނީއެވެ. އެއީ މުސްލިމުންގެ ކަންތަކާ ހަވާލުވެގެންނެވެ. ވަކިއެއްގޮތެއްގައި އަޅުވެތިކަމާ އަދި ފުރަތަމަ ހިސާބުގައިއެވެ.

[60] އެއީ ނަޞާރާއިން ބުނިފަދައިންނެވެ. ﴿...ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ ٱللَّهِ...﴾ التوبة:30 މާނައީ: "އަލްމަސީޙު (އީސާގެފާނު) الله ގެ ދަރިކަލުންނެވެ.." އެމީހުން މިހެން ބުނަނީ އެމީހުންގެ ފާދިރީން (އަޙްބާރުން)، ކައިވެނިކުރުމުންނާއި އެމީހުންނަށް ދަރިން އުފަންވުމުން ދުރުކޮށް ހާލުގައިއެވެ. އަދި ޔަހޫދީން ބުނި ފަދައިންނެވެ.

﴿...إِنَّ ٱللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَآءُ...﴾ آل عمران:181 މާނައީ: "الله އީ ފަޤީރުފަރާތެކެވެ، އަދި ތިމަންމެންނީ މުއްސަނދިންނެވެ.." އަދި އެމީހުން ދަޢުވާކުރާގޮތުގައި، الله تعالى އުޑުތަކާއި ބިން ޚަލްޤުކުރެއްވުން ފެށްޓެވީ އާދީއްތަ ދުވަހުގައެވެ. އަދި އުފެއްދެވުން ފުރިހަމަކުރެއްވީ ހުކުރު ދުވަހުގައެވެ. އަދި ހޮނިހިރު ދުވަހުގައި އެކަލާނގެ އަރާމުކުރެއްވިއެވެ! ދެން الله تعالى މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٍ﴾ ق:38 މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުތަކާއި، ބިމާއި، އެދެމެދުގައިވާ ތަކެތި ހަދުވަހުގެ ތެރޭގައި ހެއްދެވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ވަރުބަލިކަމެއް ނުގަންނަވަމެވެ." ދެން އަރަބިންގެ މުޝްރިކުން ފަހެ، އެމީހުން الله އަށް އަންހެންދަރިން ވާކަމަށް ނިސްބަތްކުރިއެވެ. ﴿وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ ٱلْبَنَٰتِ...﴾ النحل: 57 މާނައީ: "އަދި الله އަށް އަންހެންދަރިން ވާކަމަށް، އެމީހުން ހަދައެވެ.." ﴿وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِٱلْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُۥ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ﴾ النحل:58 މާނައީ: " އަދި އެއިން މީހަކަށް، އަންހެންދަރިއެއް ލިބިއްޖެކަމުގެ ހަބަރު ދެވިއްޖެނަމަ، އެމީހާގެ މޫނު

ސާޅީސްދެވަނަ މައްސަލަ:

(الله تعالى ގެ) މިލްކުވެރިކަމުގައި ޝިރުކު ކުރުމެވެ. އެއީ މަޖޫސީން ބުނި ގޮތައިންނެވެ.[61]

ސާޅީސްތިންވަނަ މައްސަލަ:

ޤަދަރަށް އިންކާރުކުރުމެވެ.

ހަނދިރިވެގެންދެއެވެ. އޭނާއަށް އެކަމުގެ ހިތާމަ ލިބިގެންވާ ގޮތުގައެވެ." އެމީހުން އެބުނާ ބުނުމުން، الله ހުސްޠާހިރު ވެވޭގެންވެއެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ މަތިވެރިވުމަކުން، އެކަލާނގެ މަތިވެރިވެވޭގެންވެއެވެ.

[61] މަޖޫސީންނަކީ، ފާރިސްކަރައިގައިވާ އުއްމަތެކެވެ. އެމީހުންނީ އަލިފާނަށް އަޅުކަންކުރާ ބައެކެވެ. އެމީހުންނަށް ހުއްޓަ ޝަރީޢަތެއްކަމަށްވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ބައިބައިވެފައިވާ ފިރުޤަތަކެކެވެ. އެމީހުންގެ ތެރެއިން ނަބީކަމަށް ދަޢުވާކުރި، އިބްރާހީމަށް ޒަވި 'މަޖުދަކު' އަށް ނިސްބަތްވާ ބައެކުވެއެވެ. އެމީހުންނަކީ ކިޔަނީ މަޖުދަކިއްޔާއިންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ މަޛްހަބަކީ، މިސްކީނުންވެސް އެކަކު އަނބިކަކުގެ މުދަލާއި އަންހެނުންގައި ބައިވެރިވެގެންނެވެ. އެއީ މިސްކީނުން ވަރަށް ފުދޭގައި ބައިވެރިވެގެންނާ ފަދައިންނެވެ. ފަހު ޒަމާނީ ތަޖުވާންގެ ކުރިއްނިސްބަތްބޯން ބަޔާނުކުރި އިއްތިފާޤު ހަމަ އެކަމުގައިވެއެވެ. އެމީހުންގެ މިދެގޮތް މިސްކީނުންގެ އަތުގައި ފުރުދީނަގަނދު ބިރުވެއިވާ މިލްކުވެރިކަން ބޮޑުވެގެން، ޢާއިލީގެ އެންމެން މިލްކުވެރިކަމުގައި ބައިވެރިވާކަމަށް ފެތުރިއެވެ.

އެހެންކަމުގައި އިސްލާމްދީންވެސް މިސްކީނުންނަށް ފުރިހަމަ ޙައްޤު އަދާކޮށް މިލްކުވެރިކަމާ ކަމަން ހުއްދަކޮށްދީފައެވެ. ޢިލްމުގެ އަހުލުވެރިން މިކަމަން އިއްތިފާޤުވެގެންވެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިފައިވާ ގޮތައިންނެވެ.

﴿... فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَٰلِكُمْ ... ﴾ البقرة:279 މާނައީ: "..ތިޔަބައިމީހުންގެ ރައުސްމާލްތައް ހުރީ ގޮތް ތިޔަބައިމީހުންނަށެވެ.." އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿ ...لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا ٱكْتَسَبُوا۟ ... ﴾ النساء:32 މާނައީ: "ފިރިހެނުންނަށްވެސް، އެއުރެން ހޯދި ކަމެއްގެ ނަޞީބު އެއުރެންނަށް ވެއެވެ." އަދި އިމާމް ބުޚާރީއާއި މުސްލިމް ރިވާކުރެއްވި ޙަދީޘެއްގައިވެއެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. (إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ حَرَامٌ عَلَيْكُمْ..)مسلم: 886/2 މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ލޭއާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދާވެސް ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ޙަރާމްވެގެންނެވެ.." އަދިވެސް އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. (..إِنَّهُ لَا يَحِلُّ مَالُ امْرِئٍ إِلَّا بِطِيبِ نَفْسٍ مِنْهُ..) رواه أحمد: 299/34 މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން އެއްވެސް މީހެއްގެ މުދާ އޭނާގެ ހިތްރުހުމަކާނުލާ ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ"

ސާޅީސްހަތަރުވަނަ މައްސަލަ:

ﷲ ގެ މައްޗަށް ޙުއްޖަތް ކަމުގައި އެކަން (ޤަދަރު) ބޭނުންކުރުމެވެ.

ސާޅީސްފަސްވަނަ މައްސަލަ:

(ﷲގެ ޤަދަރު) ގެ ހިފައިގެން އެކަލާނގެ ޝަރީޢަތާއި ދެކޮޅަށް ޙުއްޖަތްކޮށްގަތުމެވެ.

ސާޅީސްހަވަނަ މައްސަލަ:

ޒަމާނަށް އައްކަލިކިޔުމެވެ. އެއީ އެމީހުން ބުނާކަހަލަ ބަހުންނެވެ.

﴿...وَمَا يُهۡلِكُنَآ إِلَّا ٱلدَّهۡرُ...﴾[62]

މާނައީ: "...އަދި ޒަމާން ފިޔަވައި އަހަރެމެން ހަލާކެއް ނުކުރެއެވެ..."

ސާޅީސްހަތްވަނަ މައްސަލަ:

ﷲގެ ނިޢުމަތްތައް އެހެންފަރާތްތަކަށް ނިސްބަތްކުރުމެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.

﴿يَعۡرِفُونَ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ ثُمَّ يُنكِرُونَهَا وَأَكۡثَرُهُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ﴾[63]

މާނައީ: "އެއުރެން ﷲ ގެ ނިޢުމަތް ދަންނަތެވެ. ދެން އެއުރެން އެއަށް އިންކާރު ކުރެތެވެ. އަދި އެއުރެންކުރެ ގިނަމީހުންނީ، ކާފިރުންނެވެ.."

---

[62] الجاثية: 24

[63] النحل: 83

ސާޅީސްއަށްވަނަ މައްސަލަ:

اللهގެ އާޔަތްތަކާ ކާފިރުވުމެވެ.

ސާޅީސްނުވަވަނަ މައްސަލަ:

اللهގެ އާޔަތްތަކުން ބައެއް އިންކާރުކުރުމެވެ.

ފަންސާސްވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުން ބުނާ ބަހެވެ.

﴿ ...مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَىٰ بَشَرٍ مِّن شَيۡءٍ ... ﴾[64]

މާނައީ: "...އާދަމުގެދަރިޔަކަށް الله އެއްވެސް އެއްޗެއް ބާވައިލެއް ނުވައްވަތެވެ.."

ފަންސާސްއެއްވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުން ޤުރުއާނާއި ދެކޮ ބުނާ ބަހެވެ.

﴿ إِنۡ هَٰذَآ إِلَّا قَوۡلُ ٱلۡبَشَرِ ﴾[65]

މާނައީ: "އާދަމްގެދަރިންގެ ބަސްކަމުގައި މެނުވީ މިޤުރުއާންނުވެއެވެ.."

[64] الأنعام: 91

[65] المدثر:25

ފަންސާސްދެވަނަ މައްސަލަ:

الله تَعَالَىٰ ގެ ހިކުމަތުގަން ޖައިބިޔާ އެއްކޮޅިޔާރުމެވެ.

ފަންސާސްތިންވަނަ މައްސަލަ:

ރަސޫލުން ގެންނެވި ކަންތައް ރައްދުކުރުމަށް އޮޅުވުން، ފާޅުވެގެންނާ ގޮތުގައާއި އަދި ވަންހަނާވެގެންވާ ގޮތުގައި ހީލަތާއި މަކަރުހެދުމެވެ. އެއީ الله ގެ ވަރީބަސްތުގެއިވާ ފަދައިންނެވެ.

﴿ وَمَكَرُواْ وَمَكَرَ ٱللَّهُ... ﴾[66]

މާނައީ: "އެއުރެން (އެބަހީ: ކާފިރުވި މީހުން) މަކަރުވެރި ނުބައި ރޭވުންތައް ރޭވިއެވެ. الله، (އެއުރެންގެ ރޭވުންތައް ބާޠިލުކުރައްވައި، އެއުރެންނަށް ކާމިޔާބުނުވާނޭ ތަދުބީރުކުރައްވާ) މަކަރު ހެއްދެވިއެވެ.."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގައިވެއެވެ.

﴿ وَقَالَت طَّآئِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ ءَامِنُواْ بِٱلَّذِىٓ أُنزِلَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَجْهَ ٱلنَّهَارِ وَٱكْفُرُوٓاْ ءَاخِرَهُۥ... ﴾[67]

މާނައީ: "ފޮތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ޖަމާޢަތެއް ބުނީ (އެއުރެންގެ އަސްޙާބުބަޔަކާ ދިމާކޮށް) ބުންޏެވެ. އީމާންވި މީހުންނަށް ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކަށް (އެބަހީ: ޤުރުއާނަށް

66 آل عمران: 54

67 آل عمران: 72

ޤުރުއާނަށް) ދުވާލުގެ ކުރީކޮޅުގައި ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވާށެވެ. ދެން، އެދުވަހުގެ ފަހުކޮޅުގައި ތިޔަބައިމީހުން (އެއަށް) ކާފިރުވާށެވެ..."

ފަންސާސްހަތަރުވަނަ މައްސަލަ:

ޙައްޤު ޙައްދުކޮށް ދޫކޮށް ހުރިހާ ވާސިލުވުމަށްޓަކައި، ޙައްދުން އިފުރާޠުވުމެވެ. އެއީ الله تَعَالَىٰ ގެ އިސްވެދިޔަ ވަޙީބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.

ފަންސާސްފަސްވަނަ މައްސަލަ:

މަޛުހަބަށް ތަޢައްޞުބުވުމެވެ. އެއީ އެކަމުގައި الله ގެ ބަސްފުޅު ދައިސްފުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.

﴿ وَلَا تُؤْمِنُوٓا۟ إِلَّا لِمَن تَبِعَ دِينَكُمْ ... ﴾[68]

މާނައީ: "އަދި (އެއުރެން ބުންޏެވެ.) ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނަށް ތަބާވީ މީހަކަށް ފިޔަވައި، ތިޔަބައިމީހުން އީމާން ނުވާށެވެ..."

ފަންސާސްހަވަނަ މައްސަލަ:

އިސްލާމްދީނަށް ތަބާވުމަކީ ޝިރުކުއެއްކަމަށް ނިސްބަތްކުރުމެވެ. އެއީ الله تَعَالَىٰ އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅުގައި އެކަން ދިރުކުރު ކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ.

[68] آل عمران: 73

﴿ مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُؤْتِيَهُ ٱللَّهُ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا۟ عِبَادًا لِّى مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَـٰكِن كُونُوا۟ رَبَّـٰنِيِّـۧنَ بِمَا كُنتُمْ تُعَلِّمُونَ ٱلْكِتَـٰبَ وَبِمَا كُنتُمْ تَدْرُسُونَ ﴿٧٩﴾ وَلَا يَأْمُرَكُمْ أَن تَتَّخِذُوا۟ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةَ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ أَرْبَابًا ۗ أَيَأْمُرُكُم بِٱلْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴾[69]

މާނައި: "الله އެމީހަކަށް ފޮތާއި، ހިކުމަތާއި، ނަބީކަން ދެއްވިމާ، ދެން، الله ފިޔަވައި ތިމަންނާއަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުން ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ވާށޭ މީސްތަކުންނަށް ބުނުމަކީ، (އެކަންތައްތައް ދެއްވި) އެއްވެސް އިންސާނަކަށް އެކަށީގެންވާ ކަމެއްނޫނެވެ. އެހެނެއްކަމަކު (އެމީހަކު ބުނާނީ) ތިޔަބައިމީހުން ރައްބާނީން އުނގަންނައިދީ އުޅުނު ތަކެތީގެ ސަބަބުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުން އުނގެނި ދަރުސްކުރާ އުޅުނު ތަކެތީގެ ސަބަބުން، ތިޔަބައިމީހުން ރައްބާނީންނަށް (އެބަހީ: ދީންވެރި ޢިލްމުވެރިންނަށް) ވާށޭއެވެ. އަދި، މަލާއިކަތުންނާއި، ނަބިއްޔުންނީ، އިލާހުން ކަމުގައި ހަދައިގެން އުޅުމަކަށް އެމީހަކު ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް އަމުރުކުރުމެއްވެސް ނެތެވެ. ތިޔަބައިމީހުން މުސްލިމުން ކަމުގައިވެގެން ތިބުމަށްފަހު، ކާފިރުވުމަށް އެމީހަކު ތިޔަބައިމީހުންނަށް (ހެޔޮ) އަމުރުކުރާނެ ހެއްޔެވެ؟"

<u>ފަންސާސްހަތްވަނަ މައްސަލާ:</u>

الله ގެ ކަލާމްފުޅުގެ (ފުރުޤާން)، އޮންނަން ގޮތް ތަންތަނުން ބަދަލުކުރުން އުޅުނުމެވެ.

[69] آل عمران: 79-80

ފަންސާސްއަށްވަނަ މައްސަލަ:

ދޫކަރުން الله ގެ ޝަރީޢަތުގެކަން އޭގެވާހަކަވެ.

ފަންސާސްނުވަވަނަ މައްސަލަ:

ބިދުޢަތުގެ އަހުލުވެރިންނަށް 'ނާބިތާއިން' އަދި 'ޙަޝްވިއްޔާއިން'

ކިޔަން ފަށައި ދިނުމެވެ.[70]

---

[70] ނާބިތީންނަކީ: އާންމުގޮތުގާ އިޖުތިމާޢީގެ މުއުތަޒިލާގެ ބަސްތަކުގައި ފެނިގެންދިޔަ އަލިކުން ތަކަކަށް މެދުވެރިވުމާ ގުޅިގެން ދެން ނޭނގޭ ވެރިއުން ވަނީ ޤައިރު ޢިލްމެއް ނެތިހެން ބުނުމަށް ވާކަމެވެ. ގޮތްތަކުގައި ޙަރަކާތް އުފެދުމަކުން ބިރުގަނޑު ހުރި އަދި ޚިލާފުހަދާ މީހުން ފަރާތުން ސިޔާސީ ގޮތުން ބުނެފައިވާ ބަޔަކު ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުން، ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތާ އެކުވެރިވެ ތިބެ ފަރާތްތަކެވެ. އެއީ މުސްލިމުން އުޚުއްވަތާއި ދީނުގެ ސަލަފުސާލިޙުންގެ ސުޤާޔަތު ގޮތުން ބަޔާންކޮށްދޭ ބަސްތަކެވެ. ހަމައެކަމާއި، އިސްލާމީ ޢާލިމުން ނިސްބަތްކުރާ ފަރާތް ދުނިޔޭގައި ވާތަން.

ތަރުޖަމާ ޙަޝްވިއްޔާއީ، ބިދުޢަތީގެ އަހުލުވެރިންނާއި މެދުގައި ސަރުކާރުގެ ސުންނަތާއި އަޤީދާއި (ރަސޫލާ ﷺ އަށް) ތަބާވާ ބަޔަކާ މެދު ނިސްބަތް ނަގާފައިވާ ލަޤަބެކެވެ. އެމީހުން، އަހުލުއްސުންނަތު ޙަޝްވިއްޔާ ކިޔަނީ (އެބަހީ މުސްލިމުންގެ ތެރެ އޭގެ އިޙުތިރާމް ނެތި ބާއްވާ ކަލިމަތަކުން) ތެރެވެ.

އަދި އަހުލުއްސުންނަތުގެ މީހުންގެ ބަސްތަކުގައި ފައިދާއެއް ނުވާކަމުގައެވެ. ތިޔަބޭފުޅުން ކުރެއްވީ ޝަރީޢަތުގައި އިބްނު ޤުތައިބާ ބަޔާންކުރައްވައިފައެވެ. (إن أصحاب البدع سموا أهل الحديث بالحشوية) تأويل مختلف الحديث: 126 މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ބިދުޢައީގެ އަހުލުވެރިން، ޙަދީޘްގެ އަހުލުވެރިންނަށް ޙަޝްވިއްޔާގެ ނަމުން ނަންދީފިއެވެ." އަދި އިބްނުލް ޤައްޔިމް އަލްކާފިޔާ ޝާފިޔާގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. (فصل: في تلقيبهم أهل السنة بالحشوية..) الكافية والشافية: 145/1 މާނައީ: "އަހުލުއްސުންނަތު ޙަޝްވިއްޔާ ކަމަށް އެމީހުން ކިޔަނީކަން ބަޔާންކުރާ ފަސްލު"

އަދިއަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަޖެހިފައި ވާގޮތުން ބިދުޢަތުގެ އަހުލުވެރިން، އަހުލުއްސުންނަތާއި ދުރަށްލުމަށް

އެންމެ ހެޔޮ އަދި ނުބައި ކިޔާބަހަކުން ކިޔަމުން ދިޔަކަމެވެ. އެއީ މުސްލިމުން އުމްމަތުގެ ޙަޤީޤީ

ދުޝްމަނުން އަދި އެމީހުން ބިދުޢަތުގެ ހަމަސްކުރުމުގެ ބޮޑުކަމެވެ.

ފަސްދޮޅަސްވަނަ މައްސަލަ:

الله ގެ މައްޗަށް ބުހުތާން ދޮގުހެދުމެވެ.

ފަސްދޮޅަސް އެއްވަނަ މައްސަލަ:

ހައްޤު ދޮގުކުރުމެވެ.

ފަސްދޮޅަސް ދެވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުން ޙުއްޖަތުން ބަލިވެއްޖެއްޔާ، ވެރިންގެ ކައިރިއަށް ހިމާޔަތް ހޯދަން ޝަކުވާ ހިފައިގަންނައެވެ. އެއީ އެމީހުން (ފިރުޢައުނުގެ ޤައުމުގެ މީހުން) ބުނިފަދައިންނެވެ.

﴿ ...أَتَذَرُ مُوسَىٰ وَقَوْمَهُۥ لِيُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ ... ﴾[71]

މާނައީ: "..އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެމީހުން، ބިމުގައި ފަސާދަ އުފެއްދުމަށް ތިބާ ދޫކޮށްލަދޭނީހެއްޔެވެ؟..."

ފަސްދޮޅަސް ތިންވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުން، އެމީހުންނަށް (ހައްޤުގެ އަހުލުވެރިންނަށް) ބިމުގައި ފަސާދަކުރަނިކަމަށް ބުނެ ތުހުމަތުކުރުމެވެ. އެއީ އިސްވެދިޔަ އާޔަތުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.

[71] الأعراف: 127

ފަސްދޮޅަސް ހަތަރުވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުން، އެމީހުންނަށް (ޙައްޤުގެ އަހުލުވެރިންނަށް)، ވެރިމީހާގެ ދީން ނިކަމެތިކޮށްލާ ކުޑައިމީސްބަސް ބުނާކަމަށް ތުހުމަތުކުރުމެވެ. އެއީ الله ތަޢާލާ ވަހީކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ.

﴿ ...وَيَذَرَكَ وَءَالِهَتَكَ... ﴾[72]

މާނައީ: "..އަދި ކަލޭފާނާއި ކަލޭގެ އިލާހުންނަށް ދޫކޮށް.."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަހީކުރެއްވި ބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.

﴿ ...إِنِّيٓ أَخَافُ أَن يُبَدِّلَ دِينَكُمۡ أَوۡ أَن يُظۡهِرَ فِي ٱلۡأَرۡضِ ٱلۡفَسَادَ ﴾[73]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން، އަހަރެން ބިރުގަނޭ ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީން ބަދަލުކޮށްލައިފާނެކަމަށް ނުވަތަ ބިމުގައި ފަސާދަވެރިކަން ފަތުރުވައިފާނެކަމަށް ބިރުން ބިރުގަންނަމެވެ..."

ފަސްދޮޅަސް ފަސްވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުން، އެމީހުންނަށް (ޙައްޤުގެ އަހުލުވެރިންނަށް)، ވެރިމީހާގެ އިލާހުންގެ އަޅުވެރިކަމާ ނިކަމެތިކޮށްލާކަމަށް ތުހުމަތުކުރުމެވެ. އެއީ އިސްވެދިޔަ އާޔަތުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.

[72] الأعراف: 127

[73] غافر:26

ފަސްދޮޅަސް ހަވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުން، އެމީހުންނަށް (ޙައްޤުގެ އަހުލުވެރިންނަށް)، ދީން ބަދަލުކުރަނީކަމަށް ބުނެ ތުހުމަތުކުރުމެވެ. އެއީ الله تَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ.

﴿...إِنِّيٓ أَخَافُ أَن يُبَدِّلَ دِينَكُمۡ أَوۡ أَن يُظۡهِرَ فِي ٱلۡأَرۡضِ ٱلۡفَسَادَ﴾[74]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން، އަހަރެ ބިރުގަނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީން ބަދަލުކުރައްވައިފާނެކަމަށް ނުވަތަ ބިމުގައި ފަސާދަވެރިކަން ފަތުރުއްވައިފާނެކަމަށް ތިމަން ބިރުގަންނަމެވެ..."

ފަސްދޮޅަސް ހަތްވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުން، އެމީހުންނަށް (ޙައްޤުގެ އަހުލުވެރިންނަށް)، ވެރިމީހާއަށް ނިކަމެތިކޮށްލިއްޔާ ކުޑައިމިސްބަސް ބުނާކަމަށް ތުހުމަތު ކުރުމެވެ. އެއީ އެމީހުން ބުނިފަދައިންނެވެ.

﴿...وَيَذَرَكَ وَءَالِهَتَكَ...﴾[75]

މާނައީ: "..އަދި ކަލޭފާނާއި ކަލޭގެ އިލާހުންތައް ދޫކޮށް.."

---

[74] غافر:26

[75] الأعراف: 127

ފަސްދޮޅަސް އަށްވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުންގެ ގާތުގައިވާ ޙައްޤަށް، އެމީހުން ޢަމަލުކުރާކަމަށް ދައުވާކުރުމެވެ. އެއީ އެމީހުން އެދޫކޮށްލާ ޙާލުގައެވެ. އެއީ އެމީހުން ބުނިފަދައިންނެވެ.

﴿...نُؤۡمِنُ بِمَآ أُنزِلَ عَلَيۡنَا...﴾[76]

މާނައީ: "..އަޅުގަނޑުމެން އީމާންވަނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު އެއްޗަކަށެވެ.."

ފަސްދޮޅަސް ނުވަވަނަ މައްސަލަ:

އަޅުކަމުގައި އިތުރުކުރުމެވެ. އެއީ އެމީހުން ޢާޝޫރާ ދުވަހު ކަންތައްކުރާ ފަދައިންނެވެ.

ހަތްދިހަވަނަ މައްސަލަ:

އަޅުކަމުގައި އުނިކުރުމެވެ. އެއީ އެމީހުން(މައްކާގެ މުޝްޢަރުލްޙަރާމް) ޙަރަކާތުމުގައި ހުރުން ދޫކޮށްލި ފަދައިންނެވެ.

ހަތްދިހަ އެއްވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުން ވަރަޢުވެރިކަމުން ކަމަށް ބުނެ ވާޖިބުކަންތައް ދޫކޮށްލުމެވެ.[77]

---

[76] البقرة: 91

[77] ބަޔަކީ ވަރަޢުވެރިކަމީ ޒުހުދުކަން އަރައިގަނެވާށޭ ބިރުން ހުއްދަކަންތަކާއި ޝަރުޢުވާޖިބުކަންތަކުން ދުރުހެލުމެވެ.

ހަތްދިހަ ދެވަނަ މައްސަލާ:

(ﷲ ދެއްވާފައިވާ) ރިޒްގުއިން ހެޔޮތަކެތި ދޫކޮށްލުމުން އެމީހުން އަޅުކަންކުރުމެވެ.

ހަތްދިހަ ތިންވަނަ މައްސަލާ:

އެމީހުން، ﷲ (ހުއްދަކުރައްވާފައިވާ) ޒީނަތް ދޫކޮށްލުމުން އެމީހުން އަޅުކަންކުރުމެވެ.

ހަތްދިހަ ހަތަރުވަނަ މައްސަލާ:

އެމީހުން ޢިލްމެއްނެތި މީސްތަކުންނަށް މަގުފުރެދުމަށް ގޮވާލައެވެ.

ހަތްދިހަ ފަސްވަނަ މައްސަލާ:

އެމީހުން ޢިލްމު ލިބިހުރެވެސް މީސްތަކުންނަށް ކުފުރަން ގޮވާލުމެވެ.

ހަތްދިހަ ހަވަނަ މައްސަލާ:

(ޤައުމުގެ) ބޮޑެތި އިސްމީހުންގެ މަކަރުވެރިކަމެވެ. ނޫޙުގެ ޤައުމުގެ މީހުން ކަންތައްކުރި ގޮތަށެވެ.

ހަތްދިހަ ހަތްވަނަ މައްސަލާ:

އެމީހުންގެ އިމާމުންނަކީ، ނުބައިފާޖިރު ޢިލްމުވެރިއެކެވެ. ނޫނީ ޖާހިލު އަޅުވެރިއެކެވެ. އެއީ ﷲ ގެ ވަޙީބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.

﴿ ... وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَٰمَ ٱللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُۥ مِنۢ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ وَإِذَا لَقُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ قَالُوٓا۟ أَتُحَدِّثُونَهُم بِمَا فَتَحَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَآجُّوكُم بِهِۦ عِندَ رَبِّكُمْ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٧٦﴾ أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٧﴾ وَمِنْهُمْ أُمِّيُّونَ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْكِتَٰبَ إِلَّآ أَمَانِىَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴾[78]

މާނައީ: "...ﷲ ގެ ކަލާމްފުޅު އަހައި، އެއުރެން އެ ކަލާމްފުޅު ވިސްނައި ދެނެގަތުމަށްފަހު، އެއުރެން ދެނެތިބެ، ދެން އެ ކަލާމްފުޅު ބަދަލުކުރާ ބަޔަކު އެއުރެންގެ ތެރެއިން ވާކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި އީމާންވި މީހުންނާ އެއުރެން ބައްދަލުވެއްޖެނަމަ، އެއުރެން ބުނެއުޅެނީ، ތިމަންމެން މިހިރީ އީމާންވެގެންނެވެ. އަދި އެއުރެންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ބައްދަލުވެ، އެއްޔަންވެއްޖެނަމަ، އެއުރެން ބުނެއެވެ. (ތައުރާތުގައި) ﷲ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވައި އަންގަވާފައިވާ އެންގުންތަކުގެ ވާހަކަ އެއުރެންނަށް (އެބަހީ: މުސްލިމުންނަށް) ތިޔަބައިމީހުން ކިޔައިދެނީ ހެއްޔެވެ؟ (އެއުރެން) ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައި އެއިން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އެއުރެން (އެބަހީ: މުސްލިމުން) ޙުއްޖަތް ދައްކައިދޭނެތެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން ނުވިސްނަނީހެއްޔެވެ؟ އެއުރެން ސިއްރުކުރާ ކަންތައްތަކާއި ފާޅުކުރާ ކަންތައް، ﷲ ދެނެވޮޑިގެންވާކަން، އެއުރެން ނުދަންނަނީހެއްޔެވެ؟ އަދި އެއުރެންގެތެރޭގައި ލިޔުންކިޔުން ނުދަންނަ މީހުންވެސްވެއެވެ. ފޮތުންވެސް، މުސްތަޤީލް އުންމީދުތަކެއްނޫނީ އެއުރެންނަކަށް ނުދެނެއެވެ.."

[78] البقرة: 75-78

ހަތްދިހަ އަށްވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުންނަކީ ދެންތިބި މީސްތަކުން ނުހިމެނޭގޮތަށް، اللهގެ ވަލީއުން (ވަލީވެރިން) ކަމަށް ދަޢުވާކުރުމެވެ.

ހަތްދިހަ ނުވަވަނަ މައްސަލަ:

الله ދެކެ ލޯބިވާކަމަށް އެމީހުން (މައްކާގެ މުޝްރިކުން) ދަޢުވާކުރެއެވެ. އެއީ އެލޯބި ޝަރުޢުކުރާ ކަންތައް، އެމީހުން ދޫކޮށްލާ ހާލުގައެވެ. ދެން الله تَعَالَى، އެމީހުންގެ ކިބައިން އެޝަރުޢު ގެނައުމަށް އެދިވޮޑިގަތުމެވެ.

﴿ قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ ٱللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴾[79]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން، الله އަށް ލޯބިވާކަމުގައި ވާނަމަ، ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން، ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތަބާވާށެވެ. އޭރުން، الله، ތިޔަބައިމީހުންދެކެ ލޯބިވެވޮޑިގެންވާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ. الله އީ، ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، ރަޙީމްވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ."

އަށްޑިހަވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުން، ހަޤީޤަތެއްނެތް ދޮގު އުއްމީދުތަކެއް ކުރުމެވެ. އެއީ އެމީހުން ބުނި ފަދައިންނެވެ.

[79] آل عمران:31

﴿ ...لَن تَمَسَّنَا ٱلنَّارُ إِلَّآ أَيَّامًا مَّعۡدُودَةً ... ﴾[80]

މާނައީ: " ...އަދަދުކުރެވިދާނެ (އެބަހީ: މަދު) ދުވަސްކޮޅެއްގައި މެނުވީ، ނަރަކައިގެ އަލިފާން ތިމަންމެން ގައިގާ ނުޖެހޭނާނެއެވެ.."

އަދި އެމީހުން ބުނިފަދައިންނެވެ.

﴿ ...لَن يَدۡخُلَ ٱلۡجَنَّةَ إِلَّا مَن كَانَ هُودًا أَوۡ نَصَٰرَىٰ ... ﴾[81]

މާނައީ: "...ޔަހޫދީއަކު ކަމުގައި ނުވަތަ ނަޞާރާއަކު ކަމުގައިވާ މީހަކު މެނުވީ، ސުވަރުގެއަކަށް ނުވަންނާނެއެވެ.."

އަށްޑިހަ އެއްވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުންގެ ނަބިއްޔުންނާއި އަދި ޞާލިޙުންގެ ޤަބުރުތައް މިސްކިތްތަކެއް ކަމުގައި ނެގުއެވެ.

އަށްޑިހަ ދެވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުންގެ ނަބިއްޔުންގެ އަޘަރުތައް، މިސްކިތްތަކެއްކަމުގައި އެމީހުން ނެގުމެވެ. އެއީ އުމަރުގެފާނުގެ އަރިހުން ނަޤުލުކުރެވިގެންވާ ފަދައިންނެވެ.[82]

---

[80] البقرة:80

[81] البقرة:111

[82] މަޢުރޫރު ބިން ސުވައިދު ރިވާކުރައްވާފައިވާ އުމަރު ރަޟިޔަﷲ ޢަންހު ސުވާލުކުރެއްވި ވިދާޅުވިކަމަށް، އަޙްމަދު ރިވާކުރައްވާފައިވާ އަޘަރެވެ. އެކަމާގުޅޭގޮތުން ވިދާޅުވިއެވެ.(خرجنا مع عمر رضي الله عنه حجاجا، فعرض لنا في بعض الطريق مسجد بين مكة والمدينة ،فرأى عمر أقواما ابتدروا المسجد يصلون فيه، فسأل عنهم فقالوا: "مسجد صلى فيه النبي صلى الله

އަށްޑިހަ ތިންވަނަ މައްސަލަ:

ޤަބުރުތައް މަތީގައި އެމީހުން ބައްތިރިޔައި ހެދުމެވެ.

އަށްޑިހަ ހަތަރުވަނަ މައްސަލަ:

ޤަބުރުތަކާ ޢީދެއްކަމުގައި (ޖަމާވާތަނެއްކަމުގައި) ނެގުމެވެ.

އަށްޑިހަ ފަސްވަނަ މައްސަލަ:

ޤަބުރުގެ ކައިރީގައި ޛަބަޙަ(ޤުރުބާން)ކުރުމެވެ.

އަށްޑިހަ ހަވަނަ މައްސަލަ:

ދާރުއްނަދުވާފަދަ، ބޮޑެތިއިސްވެރިންގެ އަޘަރުތަކުން ބަރަކާތް ހޯދުމެވެ. އަދި އެބަޔަކުގެ އަތުގައި އެފަދަ އެއްޗެއްހުރުމުން އެކަމާ ފަޚުރުވެރިވުމެވެ. އެއީ ހަދީތް ބޮޑު ޤުރައިޝީންގެ މިވިއްލާކެއްވީ "ކަޢުބާގެފާށު ހަދައިންނެވެ. ބޮޑުވުން ދިޔާކަން

عليه وسلم" فقال: "إنما هلك من كان قبلكم ،أنهم اتخذوا آثارا أنبيائهم بيعا، من مر بشيئ من المساجد فحضرت الصلاة فليصل، وإلا فليمض) رواه عبد الرزاق في مصنفه ،والطحاوي في مشكل الآثار وابن وضاح في البدع والنهي عنها

ވަނީ: "އަހަރުމެން އުމަރު ؓ އާއި އެކު ހައްޖުވެރިން ކޮޅުގައި ނިކުތީމުވ. ދެން އަހަރުމެން ދިޔަ މަގުމަތީގައި މަސްޖިދާއި މަދިނާއާއި ގޮތުގާ މިސްކިތެއް ފެނުނެވެ. އެހިނދު ބައެއް އަހަރެމެންގެ އެމީހުންގެ ނަމާދުކުރުމަށް އެއްގުޅިގެން ދިޔައެވެ. ދެން އުމަރުނާއި ބާރުގަދަ އެކަމާމެދު ސުވާލުކުރިއެވެ. އުމަރުން ބުނީ، "އެއީ ނަބިއްޔާ ﷺ ނަމާދުކުރެއްވި މިސްކިތެކެވެ." އެހިނދު ވިދާޅުވިއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ކުރީގެ މީހުން ހަލާކުވެގެންދިޔައީ، އެމީހުން ނަބިއްޔުން އަޘަރުތައް އަޅުކަންކުރާ ތަނެއްކަމުގައި ނަގައިގެންނެވެ. އެއްވެސް މީހަކު މިސްކިތެއް ކައިރިން ދަތުރުކޮށް ނަމާދު ވަގުތުވެއްޖެނަމަ އެތާ ނަމާދުކުރާހިނދެވެ. އެހެންނޫންނަމަ އެތާ ކުރިއަށްދާހިނދެވެ."

މާތްކަމެވެ!" އެހިނދު ވިދާޅުވިއެވެ. "ތަޤުވާވެރިކަން ފިޔަވާ ހުރިހާ މާތްކަމެއް ނިސްބަތްޖެހެއެވެ."[83]

އަށްޑިހަ ހަތްވަނަ މައްސަލަ:

ޙަސަބާއި ނަސަބުގެ ގޮތުން ފަޚުރުވެރިވުމެވެ.

އަށްޑިހަ އަށްވަނަ މައްސަލަ:

ނަސަބަށް ޢައިބު ކިޔުމެވެ.

އަށްޑިހަ ނުވަވަނަ މައްސަލަ:

ތަރިތަކުން ވާރޭވެއްސާ ދިނުމަށް އެދުމެވެ.

---

[83] ތަރުޖަމާނުދާ: އަޔާ ޤުބާއިލު ބޮޑު ކިލާބް ބިނާކުރި ގެއްލެވެ. ޤުރައިޝުވަންތަކުގެ މީހުން އެގެއަށް ޖަމާވެއްޖެ އަދި އެކަކު އަނެކަކާ މަޝްވަރާކޮށް ހަދައެވެ. އަދި އެމީހުން އެއް ކަންތައްކޮށް ދުވަހަކު ތަރިކަށް ފާހަގަ ކަމަށް ބަލައެވެ. އެޒާތުން އެއްވެސް އަންހެނަކާއި ކައިވެނިކުރުމުގައްވެސް، އަދި އެއްވެސް ފިރިހެނަކާއި ކައިވެނިކުރުމުންވެސް، އަދި އެއްވެސް ހަނދާނުމައަކަށް ދިޔައީ އުފުލުންވެސް، މިއިން އެއްވެސް ކަމެއް ތަރުޖަމާނުވާގައި ނުހިނި ނުކުރެވެއެވެ. ދެން އިސްލާމްދީން އައުމަށްފަހު މިގެ، ބިލާލް ބިން ރަބާޙް رضي الله عنه އަށް ޙަބަޝްކަރައެވެ. ދެން މުޢާމަލާތްގެ ގޮތުގެ ހަމަހަމަކަމުގެ ދަރަޖަވަރު، އެހެން ސަޙާބީން ތަރުހަމަން ވިއްސާރައިވެއެވެ. އެހިނދު އެކަށީގެންވާ ބައެއް މީހުން މަތިވެރިކަމުގެ ބަސް ބައްދަލުކުރިއެވެ. އަދި އެވީހުން ބުނުއެވެ. "ކަށީގެން، ޤުރައިޝުވަންތަކުގެ މާތްކަމާއި އަދި ކަށީގެންގެ ކާބަފައިންގެ ޝަރަފު ތިބިއްޖާއްޖެ އެއްޗެއް ކަށައެކެވެ." އެހިނދު ރަސޫލު ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ. "ތަޤުވާވެރިކަން ފިޔަވާ ހުރިހާ މާތްކަމެއް ފިޔަވައި ހިސާބުގައި ޖަހާލާށެވެ. އަދި މިއަދުގައިވާ ހަމައެކަނި ޝަރަފަކީ ތަޤުވާވެރިކަމެވެ. ޖާހިލިއްޔަތުގެ ޢާދަކުރުގައި، ތިމަންނަކީ އެކަށީގެންވާ އެހެން ގައިގެ ރަދުގެ ކަންތާރަކަށެވެ. އަދި މިއަދު ތިމަންނަކީ އެކަށީގެން އެހެން މިވެއްޖާހެއެވެ. އަދި ތިމަންނަކީ ތިމަންނާ ސިޔާސީ ވިދާޅުވެއްވެ. އެހެން އަދު ފީ ﷲ ގެ މަދުގައި ނަރުވާ ބަރަކާތްވެވެ. އެހެންނަކުން، މިއިރާހީމްގައި ގެއްލުން ލިބުނީ ކާކަށްހެއްޔެވެ؟" (السيرة النبوية لابن كثير، ومختصر سيرة الرسول صلى الله عليه وسلم لعبد الله بن محمد بن عبد الوهاب)

ސާޅީސްވަނަ މައްސަލަ:

މަރުވެފައިވާ މައްޔިތުގެ މައްޗަށް އަޑުނަގާ ހަޅޭއްލަވާ ރޮއި ހިތާމަކޮށް ހެދުމެވެ.

ސާޅީސް އެއްވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުންގެ ގޮތުގައި އެންމެ ހެޔޮކަމީ އަނިޔާވެރިވުމެވެ. ދެން ﷲ އެކަލާނގެ ބަސްފުޅު އެކަމުގައި ނަހީކުރުއްވިއެވެ.[84]

ސާޅީސް ދެވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުންގޮތުގައި އެންމެ ހެޔޮ އެއްކަމަކީ ފަޚުރުވެރިވުމެވެ. އެއީ ބޮޑުކަމާއި ވަރުގަދަކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އެކަން ނަހީކުރުއްވިއެވެ.

ސާޅީސް ތިންވަނަ މައްސަލަ:

އިންސާނާ، އޭނާގެ ޙަސަބައަށް، ބައްޕަގެއިވިޔަސް އަދި ބާޕީރުގެއިވިޔަސް ތަޢައްޞުބުވުމަކީ އެމީހުންގެ ގޮތުގައި ކޮންމެހެންވެސް ކުރަންޖެހޭކަމެކެވެ. ދެން ﷲ تَعَالَىٰ އެކަމުގައި އެކަލާނގެ ބަސްފުޅު ނަހީކުރުއްވިއެވެ.[85]

---

[84] އެއީ ﷲގެ ބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ. ﴿قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ ٱلْفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَٱلْإِثْمَ وَٱلْبَغْيَ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ ...﴾ الأعراف:33 މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަރާމް ކުރެއްވީކަން ކަނޑައެޅި، ފާޙިޝްކަންތައްތަކެވެ. އޭގެތެރެއިން ފާޅުވެގެންވާ ކަންތަކާއި ވަންހަނާ ވެގެންވާ ކަންތަކެވެ. އަދި ފާފަވެރިކަމާއި، ބައްޔަކާ ނުލައި (ޙައްޤަކާނުލައި) އަނިޔާވެރިވުމެވެ.." (...وَلَا يَبْغِي أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ..) رواه مسلم: 2198/4 މާނައީ: "..އަދި އެއްވެސް މީހަކު، އެއްވެސްމީހެއްގެ މައްޗަށް އަނިޔާވެރިވެ ނުގަންނަހުރިކަމެވެ.."

އަދި ބަޣްޔަކީ: އަނިޔާވެރިކަމާއި ބޮޑުކަމާއި ތަކަބުރުވުމާއި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް އަނިޔާވެރިވުމެވެ. އަދި ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިން، މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް އަނިޔާވެރިވެގަންނައެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަންހިފަހައްޓަނީ އެމީހުން އެކަމަކަށް ގޮވާ ފަޚުރުވެރިވާ ކަމަކަށް ގޮސްގެންނެވެ. އަދި އެހެންމީހުންނާއި އެމީހުން ބަހައްޓާ ބޮޑުކަމުގެ ގޮތުގައި އެމީހުން އެކަންހިފެހެއްޓެވެ.

ށުވަދިހަހަތަރުވަނަ މައްސަލަ:

އަނެކާ ހިންގި ޖަރީމާއިގެ ޖިނާޔާތުގެން، އެއީ އެހެނުންގެ ދީނުގެ ޒިންމާކަމައި ވާކަމުކަމެވެ. ދީން الله تعالى މިއާދަތް ބާޠިލުކުރެއްވިއެވެ.

﴿ ...وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ... ﴾[86]

މާނައީ: "...ކޮންމެ ނަފްސެއްމެ، އެ ނަފްސެއް ހޯދައިގަތް ކަމެއް ފިޔަވައި، އެ ނަފްސެއްގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ..."

---

[85] އެއީ الله ގެ މި ބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ. ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُونُواْ قَوَّٰمِينَ بِٱلْقِسْطِ شُهَدَآءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ أَوِ ٱلْوَٰلِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ ...﴾النساء: 135 މާނައީ: "އޭ އީމާންވި މީހުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ޢަދުލު އިންސާފު ޤާއިމުކުރާ ހެކިވެރިން ކަމުގައި ވާށެވެ. (އެއީ) الله އަށްޓަކައި ހެކިބަސް އަދާކުރާ ބައެއް ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުންނާ މެދުގައި ނަފްސުތަކުގެ މައްޗަށް ކަމުގައިވިޔަސް، ނުވަތަ މައިންބަފައިންނާއި، ގާތްތިމާގެ މީހުންގެ މައްޗަށް ކަމުގައިވިޔަސް ވެސް..."

އަދި ޖާބިރު ބިން ޢަބްދުالله ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. (كُنَّا فِي غَزَاة – قَالَ سُفْيَانُ: مَرَّةً فِي جَيْشٍ – فَكَسَعَ رَجُلٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ، رَجُلًا مِنَ الأَنْصَارِ، فَقَالَ الأَنْصَارِيُّ: يَا لَلأَنْصَارِ، وَقَالَ الْمُهَاجِرِيُّ: يَا لَلْمُهَاجِرِينَ، فَسَمِعَ ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «مَا بَالُ دَعْوَى الجَاهِلِيَّةِ» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَسَعَ رَجُلٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ رَجُلًا مِنَ الأَنْصَارِ، فَقَالَ: «دَعُوهَا فَإِنَّهَا مُنْتِنَةٌ») متفق عليه މާނައީ: "އަހަރުމެން އޮތީ ހަނގުރާމައެއްގައިވީމުއެވެ. ދެން މުހާޖިރުންގެ ތެރެއިން ބޭކަލަކު އަންޞާރުންގެ ބޭކަލަކަށް ފަހަތުން ހަމައްޖެއެވެ. އެހިނދު އެއަންޞާރީ ގޮވާލިއެވެ. "އޭ އަންޞާރުންނޭވެ" އަދި މުހާޖިރީ ގޮވާލިއެވެ. "އޭ މުހާޖިރުންނޭވެ" ދެން ރަސޫލާ ﷺ އަށް އެއަޑު އިވިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެހިނދު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ޖާހިލިއްޔަތުގެ ގޮވުން މިގޮވާލުމަކީ ކޮން ކަމެއްތޯ" އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. "ﷲގެ ރަސޫލާއެވެ. މުހާޖިރީންގެ ތެރެއިން ބޭކަލަކު އަންޞާރީއަކަށް ފަހަތުން ހަމައްޖެއެވެ." އެހިނދު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ދޫކޮށްލާށެވެ. އެއީ (ޖާހިލިއްޔަތުގެ ގޮވުން) ނުބައިބޯވެއެވެ. ފަނާ އެއީ ކުނިވެގެންވާ އެއްޗެކެވެ."

[86] الأنعام: 164

ނުވަދިހަ ފަސްވަނަ މައްސަލަ:

އުފަންވުމުގައިވާ ސިފަތަކުގެ ސަބަބުން، އުފަންވުމަކަށް ޢައިބުކިޔާ ގޮސްކުޅުމެވެ. އަބޫޛަރު ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ތިބާ، ކަލޭގެ މަންމަގެ ސަބަބުން އޭނާއަށް ޢައިބުކިޔާ ގޮސްކުޅެއްޖެއްސެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން، ތިބާގެ ގައިގައި ޖާހިލިއްޔަތުގެ ކަމެއް އޮތަތުއްޖެވެ."[87]

ނުވަދިހަ ހަވަނަ މައްސަލަ:

ގެޔުގެ ކަންތައް ބެލެހެއްޓުމުގައި ޙައްޤުދާރުވެގެންވީކަމަށް، އެކަމާއި ފަޚުރުވެރިވެގަތުމެވެ. ދެން الله تَعَالَى، އެމީހުން ހަޤްވެރިވުމަކާ ވަކިކުރެއްވިއެވެ.

---

[87] އިމާމް ބުޚާރީއާއި މުސްލިމް ރިވާކުރައްވައިފައެވެ. އަލްމަޢްރޫރު ބިން ސުވައިދު ވިދާޅުވިއެވެ. (لَقِيتُ أَبَا ذَرٍّ بِالرَّبَذَةِ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ، وَعَلَى غُلَامِهِ حُلَّةٌ، فَسَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ، فَقَالَ: إِنِّي سَابَبْتُ رَجُلًا فَعَيَّرْتُهُ بِأُمِّهِ، فَقَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا أَبَا ذَرٍّ أَعَيَّرْتَهُ بِأُمِّهِ؟ إِنَّكَ امْرُؤٌ فِيكَ جَاهِلِيَّةٌ، إِخْوَانُكُمْ خَوَلُكُمْ، جَعَلَهُمُ اللَّهُ تَحْتَ أَيْدِيكُمْ، فَمَنْ كَانَ أَخُوهُ تَحْتَ يَدِهِ، فَلْيُطْعِمْهُ مِمَّا يَأْكُلُ، وَلْيُلْبِسْهُ مِمَّا يَلْبَسُ، وَلَا تُكَلِّفُوهُمْ مَا يَغْلِبُهُمْ، فَإِنْ كَلَّفْتُمُوهُمْ فَأَعِينُوهُمْ») البخاري:15/1
މާނައީ: "ރަބަޛާގާ ކިޔުންތާގައި އަބޫޛައްރާއި ބައްދަލުވިއެވެ. އޭރު އޭނާގެ ގައިގައި ހުރީ ރިވެތި ފޭރާނުތަކުގެ ޖޯޑުކަމުގައިވާ ހެދުމެކެވެ. އަދި އޭނާގެ ޚާދިމުގެ ގައިމަތީގައިވެސް ހަމަ އެފަދަ ދެކޮޅު ހެދުމެކެވެ. ދެން އަހުރެން އޭނާއާ އެކަމާމެދު ސުވާލުކުރީމެވެ. އޭރުން ވިދާޅުވިއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން މީހަކާ ދިމާވެގެން އެއްކޮށް ޖަދަލުވީމެވެ. އަދި އޭނާގެ މަންމައާއި ގުޅުވައިގެން ނުބައިކޮށް އޭނާއަށް ޢައިބުކިޔީމެވެ. ދެން ރަސޫލާ ﷺ އަހުރެންނަށް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "އޭ އަބޫޛައްރެވެ. ކަލޭގެ މަންމަގެ ސަބަބުން އޭނާއަށް ޢައިބުކިޔުއްވީތޯއްޔެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެ ގައިގައި ޖާހިލިއްޔަތުގެ ކަމެއް ހުއްޓެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ޚާދިމުން ތިޔަބައިމީހުންގެ އަޚުންނެވެ. اللهވަނީ އެމީހުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތްދަށުގައި ބަހައްޓަވާފައެވެ. ފަހެ އޭނާގެ އަތްދަށުގައި (ޚާދިމުގެ ގޮތުގައި) އަޚަކު ވީމާ، އޭނާ ކާއެއްޗަކުން އޭނާއަށް ކާންދޭށެވެ. އަދި އޭނާ ލާފާވާ ހެދުމުން އޭނާގެ (ޚާދިމުގެ) ފޮތި ލައިދޭށެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ނުކުޅެދޭވަރުގެ ބުރަ އެމީހުންނަށް ނުޖަހާށެވެ. އަދި އެފަދަ ކަމެއް އެމީހުންނަށް ޖައްސައިފިއްޔާ، އެމީހުންނަށް އެހީތެރިވާށެވެ."

﴿ مُسْتَكْبِرِينَ بِهِۦ سَٰمِرًا تَهْجُرُونَ ﴾[88]

މާނައީ: "އެ ގެފުޅާއިމެދު ބޮޑާވެގެން ރޭގަނޑު އެކަކު އަނެކަކާއި ވާހަކަ ދައްކަން ތިބީ، (އެކަމަކު) ތިޔަބައިމީހުން އެގެފުޅު ދޫކޮށްލާ ހާލުގައިއެވެ."

ނުވަދިހަ ހަތްވަނަ މައްސަލަ:

ނަބިއްޔުންގެ ދަރިފަސްކޮޅުން އެމީހުން އައިސްފައިވުމުން އެކަމާއި ފަޚުރުވެރިވުމެވެ. ދެން الله تَعَالَى އެކަލާނގެ ބަސްފުޅު ގެންނެވިއެވެ.

﴿ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۖ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ ۖ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴾[89]

މާނައީ: "އެއީ، ހަމަކަށަވަރުން ފާއިތުވެދިޔަ އުއްމަތެކެވެ. އެ އުއްމަތަށް ހޯދިކަމެއްވެސް އެ އުއްމަތަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ހޯދިކަމެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށެވެ. އަދި އެއުރެން ކޮށްއުޅުނު ކަންތައްތަކާމެދު ތިޔަބައިމީހުންނަކާ ސުވާލެއް ނުކުރައްވާނެއެވެ."

ނުވަދިހަ އަށްވަނަ މައްސަލަ:

އުފެއްދުންތެރިކަމާއި ފަންނުކަމުން އެމީހުން ފަޚުރުވެރިވަނީއެވެ. އެއީ (ޝަރަފުވެރިކަމާއި ޙަސަބު ވިޔަފާރި) ދަރަޖަތުގެ އަހުލުވެރިން، ދަރަނިވެރިކަމުގެ އަހުލުވެރިންގެ މައްޗަށް ފަޚުރުވެރިވާ ފަދައިންނެވެ.[90]

[88] المؤمنون: 67
[89] البقرة: 134

ނުވަދިހަ ނުވަވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުން ހިތްވަރުކަމި ދުނިޔެއަށް ދިރިހުރި އެއްޗީ ޤަދަރާއި ބޮޑުކަމެވެ. އެއީ އެމީހުން ބުނި ގޮތުގައިންނެވެ.

﴿ وَقَالُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَ هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ ٱلْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ ﴾[91]

މާނައީ: "އަދި އެބައިމީހުން ބުންޏެވެ. އެ ދެރަށުގެ (އެބަހީ: މައްކާއާއި ޠާއިފުގެ) މީހުންކުރެ، މާތްމީހަކަށް މިޤުރުއާން ބާވައިލެއްވުނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟"

ސަތޭކަވަނަ މައްސަލަ:

الله ގެ މައްޗަށް އެމީހުން އިލްމު ޞިފަތްތަކާއި ހިލާފުވުމެވެ. އެއީ ޤާރޫނުގައިވާ ގޮތުގައިންނެވެ.[92]

---

90 ދުޝްމަނުންގެ ޝަރީޢަތުގެ ތަރުޖަމާ: އެއީ ކަލަކަ ޤަބޫލުކުރާއި އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި ދީނުގައި ޤަބޫލުކުރެވޭ ހިތްވަރެވެ. ޝަރީޢަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ސިފަތައް ތަރުޖަމާ ކުރެވޭ އެއްބަސްވުމަކީ، އެމީހުންނަކީ ދުޝްމަނުންގެ ސިފަތަކާއި ޤަބޫލުކުރާ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން އެކަންތައް ސަބަބުން ޤަބޫލުކުރެވޭނެ، އެހެން ކަލަމުތައް މައްކަން ބޭނުންކުރެވެއެވެ. އެއީ ވިޔަފާރިކުރާ މަޝްހޫރު ދުނިޔޭގެ މީހުންގެ ކިބައިން އަދިސްފައިވާ ގޮތެވެ. އެމީހުން (އަހަރެން) ދުވަހާރަ ދަރަޖައިން ކުރެވެ. އެއީ ފުރިހަމަކަމުގައި ތަމަނާވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ ޝަރުޠުތައް ކުރެވެ. ދުނިޔޭ އެމީހުން އެކަމުގެ ސަބަބުން ދަރުމަވެރިކަމާއި އަހުލުވެރިންގެ މައްސަލަ ޤަބޫލުކުރެވިއްޖެއެވެ. އަދި ޤާރޫނުވެސް ކަންތައްތަކަށް އެފަދައިންނެވެ. އޭނާވެސް އޭނާގެ އިލްމާއި ބޮޑުކަމުގެ ސަބަބުން ޢިލްމާއި ބަލިއަޑުގެ މީހުންގެ މައްސަލަ ޤަބޫލުކުރެވިގެންވެއެވެ. އެއީ الله تعالى ދުލުގެ ދަރަޖައިގެ ފަދައިންނެވެ. ﴿ قَالَ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلْمٍ عِندِىٓ … ﴾ القصص:78 މާނައީ: "އޭނާ ބުންޏެވެ. ތިމަންނަށް އެ މުދާ ލިބުނީ ކަމަކީ، ތިމަންގެ ކިބައިގައިވާ ޢިލްމުގެ ސަބަބުންނެވެ..."
އަދި ހަމައެކަނި ފަދައިން، އަދިވެސް، އެމީހުންނަށް ދަރުމަވެރިކަމާ ބައިވެ، މިއަދުގެ ސަލަފީ މަޒްހަބުގެ ދަރުމަވެރިންނެވެ. އެމީހުން، މުސްލިމުންގެ މައްސަލަ ކިބައިގައިވެސް، އަދި އެހެން މީހުންނަށް ހާމަ ބަޔާނުކޮށް ދީފައެވެ.

91 الزخرف: 31

ސަތޭކަ އަށްވަނަ މައްސަލަ:

ފަގީރުން ދަންނަކޮށްލުމެވެ. ދެން الله تعالى އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ.

﴿ وَلَا تَطۡرُدِ ٱلَّذِينَ يَدۡعُونَ رَبَّهُم بِٱلۡغَدَوٰةِ وَٱلۡعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجۡهَهُۥ... ﴾[93]

މާނައީ: " އަދި އެއުރެން އެކަލާނގެ ވަޖުހުގެ އެދިގެން ހެނދުނާއި ހަވީރު އެއުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ދުޢާކުރާއުރެ މީހުން ކަލޭގެފާނު ދުރުކޮށް ނުލައްވާށެވެ.."

ސަތޭކަ ނުވަނަ މައްސަލަ:

ތަސްދީޤުކުރަން ތަބާވީ މީހުންނަކީ އިޚްލާޞްތެރި ބައެއް ނުހަނުކަމުގައި، އަދި ދުނިޔޭގައިގެން އުޅޭ ބައެއްކަމަށް ބުނެ އެމީހުން އެއްބަސްވެފައިވުމެވެ. ދެން الله تعالى އެކަމަށް ރައްދުދެއްވާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

---

[92] الإقتراح ބަލާ: ހިފާޒުކުރުމަށާ، ގޮތްޕިލުމެވެ. އަދި ޤާނޫނުއަސާސީގެ އަސްލުތަކުން، އެއްކަލަވަނަ الله ގެ ބޮޑުކޮށްފަކަން ގޮތްޕާ، އަދި އެކަލާނގެ ބޮޑުކޮށްފައިވާ ނުކުރެވެ. އާޔާތްތަކުގައި އިސްލާމްދީނާ މައްސަލައިގައި ދެކޮޅުހެދިގެން އާޔަތް ރައްދުވެ. ﴿ ...لَوۡلَا نُزِّلَ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ ٱلۡقَرۡيَتَيۡنِ عَظِيمٍ ﴾ الزخرف: 31 މާނައީ: "...އެ ދެރަށުގެ (އެބަހީ: މައްކާއާއި ޠާއިފުގެ) މީހުންކުރެ، މާތްމީހަކަށް މިޤުރުއާން ބާވައިލެއްވީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟" އަދިވެސް އެމީހުންގެ ބުނުންތަކުގެ ތެރޭގައި: ﴿ ...لَوۡلَآ أُنزِلَ عَلَيۡهِ مَلَكٌ... ﴾ الأنعام:8 މާނައީ: "...އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް މަލާއިކަތަކު ބާވައިލެއްވުނީ ނުވަނީ ކީއްވެގެންބާވައެވެ؟.." ﴿ ...لَوۡلَا نُزِّلَ عَلَيۡهِ ٱلۡقُرۡءَانُ جُمۡلَةً وَٰحِدَةً... ﴾ الفرقان:32 މާނައީ: "...އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އެއްފަހަރާ ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟.." އަދި އެންމެފަހުން އެފަދަ، الله ﷻ ގެ ޙައްޤުގައިވެސް ހިތުމަށް އެކަށީގެންނުވާ އެތަކެއް ބަސްތަކެވެ.

[93] الأنعام:52

﴿...مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِم مِّن شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ ٱلظَّـٰلِمِينَ﴾[94]

މާނައީ: "...އެއުރެންގެ ހިސާބު ބެއްލެވުމުގެ ތެރެއިން ކަމެއް ކަލޭގެފާނަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ހިސާބު ބެއްލެވުމުގެ ތެރެއިން ކަމެއް އެއުރެންނަކަށްވެސް ނުވެއެވެ. ފަހެ، ކަލޭގެފާނު އެއުރެން ދުރުކޮށްލައްވައިފިނަމަ، އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވެދާނެއެވެ.."

އަދިވެސް އެފަދަ އާޔަތްތަކެވެ.

ސަތޭކަ ތިންވަނަ މައްސަލަ:

މަލާއިކަތުންނަށް ކާފިރުވުމެވެ.

ސަތޭކަ ހަތަރުވަނަ މައްސަލަ:

ރަސޫލުބޭކަލުންނަށް ކާފިރުވުމެވެ.

ސަތޭކަ ފަސްވަނަ މައްސަލަ:

(ބާވައިލެއްވުން) ފޮތްތަކަށް ކާފިރުވުމެވެ.

ސަތޭކަ ހަވަނަ މައްސަލަ:

الله ގެ ޙަޟްރަތުން އައިސްފައިވާ ތަކެތީން ދުރުން އަނބުރާލާ ފުރަގަސްދިނުމެވެ.

---

[94] الأنعام:52

ސަތޭކަ ހަތްވަނަ މައްސަލަ:

އާޚިރަތްދުވަހަށް ކާފިރުވުމެވެ.

ސަތޭކަ އަށްވަނަ މައްސަލަ:

اللهއާއި ބައްދަލުވާނޭކަން ދޮގުކުރުމެވެ.

ސަތޭކަ ނުވަވަނަ މައްސަލަ:

އާޚިރަތްދުވަހާއި ބެހޭގޮތުން ރަސޫލު ބަޔާނުން ދެއްވާފައިވާ ބައެއް ޚަބަރުތައް ދޮގުކުރުމެވެ. އެއީ اللهގެ ވަޙީބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.

﴿ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمۡ وَلِقَآئِهِۦ... ﴾[95]

މާނައީ: "އެއުރެންނަކީ، އެއުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި، އެކަލާނގެއާ ބައްދަލުވާންޖެހޭކަން ކާފިރުވި މީހުންނެވެ..."

އަދި އޭގެތެރެއިން اللهގެ މިބަސްފުޅުގައިވާ ކަންތައް ދޮގުކުރުން ހިމެނެއެވެ.

﴿ مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ﴾[96]

މާނައީ: "ޖަޒާދެއްވާދުވަހުގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެއެވެ."

އަދި އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅުވެސްމެއެވެ.

95 الكهف: 105

96 الفاتحة: 4

﴿...لَّا بَيۡعٌ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَٰعَةٌ ...﴾[97]

މާނައީ: "...(އެ ދުވަހުގައި) ވިޔަފާރި ކުރުމެއް (އެބަހީ: ފިދުޔަދީގެން ސަލާމަތްވާން މަގެއް) ނުވެއެވެ. އަދި (މަންފާއެއް ކޮށްދެނިވި) ރަޙްމަތްތެރިކަމެއްވެސް ނުވެއެވެ. އަދި (އެކަލާނގެ އިޛުނަފުޅުން މެނުވީ) ޝަފާޢަތްތެރިކަމެއްވެސް ނުވާނެއެވެ..."

އަދި މިބަސްފުޅެވެ.

﴿...إِلَّا مَن شَهِدَ بِٱلۡحَقِّ وَهُمۡ يَعۡلَمُونَ﴾[98]

މާނައީ: "...އެއުރެން ދަންނަތިބެ، ޙައްޤަށް ހެކިދިން މީހުން މެނުވީ(ޝަފާޢަތްތެރިކަމެއް މިލްކުވެގެނެއް ނުވެއެވެ.)"

ސަތޭކަ ދިހަވަނަ މައްސަލަ:

މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ޒުހުދުވެރިކަމަށް ގޮވާ މީހުން ތަޙުޤީރުކުރުމެވެ.

ސަތޭކަ އެގާރަވަނަ މައްސަލަ:

ޖިބްތާއި(އެބަހީ:ސިޙުރަށް އަދި) ޠާޣޫތަށް އީމާންވުމެވެ.

ސަތޭކަ ބާރަވަނަ މައްސަލަ:

މުސްލިމުންގެ ދީނުގެ މައްޗަށް މުޝްރިކުންގެދީން ތަފްޟީލު އިސްކަންދިނުމެވެ.

---

[97] البقرة:254

[98] الزخرف:86

ސަތޭކަ ތޭރަވަނަ މައްސަލަ:

ބާޠިލުން ހައްޤު އޮޅުވާލުމެވެ.

ސަތޭކަ ސާދަވަނަ މައްސަލަ:

އެނގިގެންތިބެ ހައްޤު ފޮރުވުމެވެ.

ސަތޭކަ ފަނަރަވަނަ މައްސަލަ:

މަގުފުރެދުމުގެ އަސްލެވެ. އެއީ الله ގެ މައްޗަށް އެއްވެސް ޢިލްމެއްނެތި ބަސްބުނުމެވެ.

("ދޮގުގެ ހެދުމުގެ [illegible] ދީނުގެ މައްޗަށް އިލްމެއްނެތި ވާހަކަ ދައްކާ މީހާއަކީ ދޮގުވެރިއެކެވެ." ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله)

ސަތޭކަ ސޯޅަވަނަ މައްސަލަ:

ބަޔާންވެ ސާފުވެގެންވާ [illegible] ދޮގުވެރިކޮށްލުމެވެ. އެއީ މީހުން ބަހުން ދޮގުކުރިހިނދުވެ. الله تَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ.

﴿ بَلۡ كَذَّبُواْ بِٱلۡحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمۡ فَهُمۡ فِيٓ أَمۡرٖ مَّرِيجٍ ﴾[99]

މާނައީ: "އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ. އެއުރެންގެ ގާތަށް ޙައްޤު އައިހިނދު، އެބައިމީހުން އެ ދޮގުކުރިއެވެ. ފަހެ، އެއުރެންވަނީ ހަމަޖެހުމެއްނެތް ބާވަތެއްގެ ތެރޭގައެވެ."

[99] ق: 5

ސަތޭކަ ސަތާރަވަނަ މައްސަލަ:

ބާވައިލެއްވިގެންވާ ބައެއްތަކެއްޗަށް އީމާންވެފައި އަނެއްބައި ދޫކޮށްލުމެވެ.

ސަތޭކަ އަށާރަވަނަ މައްސަލަ:

ރަސޫލުބޭކަލުންގެ ދެމެދުގައި (އީމާންވުމުގައި) ތަފާތުކުރުމެވެ.

ސަތޭކަ ނަވާރަވަނަ މައްސަލަ:

އެމީހުންނަށް އެކަމުގައި އެއްވެސް އިލްމެއް ލިބިގެންނުވާ ކަންތަކުގައިވެސް ޖަދަލުކޮށް އަރައިރުންވުމެވެ.

ސަތޭކަ ވިހިވަނަ މައްސަލަ:

ސަލަފުންގެ ބޭކަލުންނާއި ފާޅުގައި ސަޚީރަކޮށް ހިޔާލުވެގެންމިބެވެސް، އެބޭކަލުންނަށް ތަބައްރާކަން ދަޢުވާކުރުމެވެ.

ސަތޭކަ އެކާވީސްވަނަ މައްސަލަ:

اللهއަށް އީމާންވިމީހުން، އެކަލާނގެ މަގާއި ދުރުކޮށް ހުރަސްއެޅުމަށް އެމީހުން މަސައްކަތްކުރުމެވެ.

ސަތޭކަ ބާވީސްވަނަ މައްސަލަ:

ކުފުރާއި ކާފިރުންދެކެ އެމީހުން ލޯބިވުމެވެ.[100]

---

100 މިއީ ކޮންމެ ޒަމާނެއްގައިވެސް ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ކިބައިން ފެންނަ ސިފަތަކެކެވެ. ބުދުއަޅުވެރި މުޝްރިކު ކާފިރުންނާއި އެމީހުން ލޯބިކޮށް ރަޙުމަތްތެރިވެ، އަދި (ހައްޤެއް)ތަބަޢުވާ، މުއުމިނުން މުވައްޙިދުންދެކެ އެމީހުން ރުޅިއަންނަތަން ތިބާއަށް ފެންނާނެވެ.

ސަތޭކަ ތޭވީސްވަނަ މައްސަލަ:

ޢިޔާފާކުރުމެވެ.[101] (ދޫނީގެ ހަރަކާތްތަކަށް ބަލައިގެން ސުންޏާކަމެއްކަމުގައި ދަލީލު ނަގާބެލުމެވެ.)

ސަތޭކަ ސައުވީސްވަނަ މައްސަލަ:

ޠަރުޤު ކުރުމެވެ.[102] (ބިމުގައި ރޮނގުދަމައިގެން ނަގާބެލުމެވެ.)

ސަތޭކަ ފަންސަވީސްވަނަ މައްސަލަ:

ޠިޔަރާ ކުރުމެވެ.[103] (ސުންޏާކަމެއްކަމުގައި ބެލުމެވެ.)

---

[101] ޢިޔާފާއަކީ: ދޫނީގެ ނަންތަކާއި، އެއްސުރުމުގެ އަޑުތަކާއި، ހަރަކާތްތަކާއި ދާގޮތަކާއި، ޖައްސާތަނާއި ބޭނުންކޮށްގެން ކުރިއަށް ހިނގާނެ ކަންކަން ބަލާ ކިޔުމެވެ. އެގޮތުން ދޫނި ކަނާތްފަރާތަށް އުދުހިއްޖެނަމަ ރަނގަޅުކަމެއް ހިނގާނެކަމުގައި ބަލައެވެ. އަދި ވާތްފަރާތަށް އުދުހިއްޖެނަމަ ނުބައިކަމެއް ހިނގާނެކަމުގައި ބަލައެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ބާޒު ފެނިއްޖެނަމަ ބުނެއެވެ. "މިގެން ދަތުރުކުރާނީ މުސީބާތެއް ނޫނީ ބަލާއެއް އަންނާނެކަމަށެވެ." ނޫނީ ކަލެއް ފެނިއްޖެނަމަ ބުނެއެވެ. "މިގެން ދަރިފުޅުކޮށްދިނީ ބިރުކޮށް ހިކުމެއް މިކަމުގައިވާކަމަށެވެ." ނޫނީ ހުދުކުކުޅެއް ފެނިއްޖެނަމަ ބުނެއެވެ. "މިކަންވާނީ ބޮޑުމަގެއް ބުރައިންނެވެ.."

[102] ޠަރުޤުކުރުމަކީ: ފައިބުގެ ކަންތައް ހޯދުމަށް ބިމުގައި ރޮނގުތައް ދަމައިގެން ކުރާކަމެކެވެ. ދަތުރުއަށް ކުރާނަމަ ނޫނީ ވިޔަފާރީގެ ކަންތައްތަކުގައި އެމީހުން އަތްބަޔާފުރުޞަތާ މީހުންގެ ކައިރިއަށް އައިސް އެމީހުންގެ ޚަޔާލުދައްކައެވެ. ދެން އެމީހުން ގެނަ ޖަދުވަލެއްގެ ރޮނގުތަކެއް އަލަސްއަލަށް ބިމުގައި ކުރަހައެވެ. ދެން އެއްކޮށް އެރޮނގުތައް ފޮހެލަނީއެވެ. ދެރޮނގުން ދެރޮނގު ނަގަނީއެވެ. ދެން އެއިން ފަހުން ދެނ އެކުގެ ރޮނގެއް ވީއްޔާ، ނުބައި ފާލެއްކަމުގައި ބަލާ އެކަމާ ނުކުރެއެވެ. އެއްކޮށް ފޮހެލުމަށްފަހު ދެން ބާކީ ދެރޮނގެއް ވާނަމަ ރަނގަޅު ފާލެއް، ކާމިޔާބުކަމުގައި ބަލާ އެކަމެއް ކުރެއެވެ. ޠަރުޤުގެ ޙުކުމަކީ ހިރުކު ކަހާނަތުގެ ޙުކުމެވެ: ހިރުކުކަމާއި ޖިންނުންގެ ހެލްޕު އެކަމުގައި ފަލުޖޫ ޢިލްމެއް ހިރުނައެވެ. އެއީ އަލްކުހުން ކިޔަވަން ކަރުކަވެ. އަދި އޭގެ ސުވާލުތަކުގެ ޙުކުމަކީ: ހިރުކުކޮށްގެން އެއްޗެހި ވަކިޢިލްމު ކަމަކީ ނުނިކުމެއް، އެކަކުން ގެއްލާ އިރުދުރިއްޔާ، ނޫނީ ދުށްކަން ގެއްލާ އިރުދުރިއްޔާ ބަލައެވެ. މިހިސާބަށް ކަމަކާއިވަސް ސިޔާސީގެ ވައްތަރުތަކުގެ ޙުކުމަކީ ހިރުކު ކުރަނަވެ.
ކާހިނުންނާއި ސިޙުރުވެރިން، މިހެނީ މިވަނީ ފާލުބަލާމީހުން ތަފާތުވެގެންތަކީ އުފެއްދުމެވެ. އޭރު ހިތާމައި، ވަސްވާސްތަކާއި، ޤާރީފާއި، ޖިނީގެ އިޙުސާސް ކިއްކެވި ހިޔާލުމާޤާއި މިފަދަ ތަފާތުވެގެންތަކެވެ.. އޭގެޔާ ތަކެއްޗަކީ ވެސް ޝަޢުޤަރާގެ ވަޙުޔެވެ.

ސަތޭކަ ސައްބީސްވަނަ މައްސަލަ:

ކާހިނުކަމުގެ.[104]

[103] ޠިޔަރަތަކީ: އެއްޗަކާއިމެދު ސޫނުފިޔާލެއްކަމުގައި ދެކުމެވެ. އަރަބިން މިގޮތަށް ނަންދީފައިވަނީ، އެއީ އުދުހުން ކަމެއްކުރަން ޤަސްދުކޮށްފިނަމަ، ދޫނި ހުރިތަނުގެ ކައިރިއަށްގޮސް އޭތި ތަޅުވާލައެވެ. ދޫނި އުދުހި ކަނާތްފަރާތަށް އުދުހިގެންފިއްޔާ، އެމީހުން އެކަމަށް އުފާކޮށް ކަމަކަށްދިއުމަށް ކުރިއަށްދެއެވެ. އަދި އޭތި ވާތްފަރާތަށް އުދުހިގެން ގޮސްފިއްޔާ، އެމީހުން ކުރަންވެގެން އަރާ ކަމަކީ ނަހަރާނަކަމަށް ދެކެ ހުއްޓާލައެވެ. ދެންފަހު، މިގޮތަށް ތަޖްރިބާ ކުރުން (ސޫނުފިޔާލެއްކަމުގައި ދެކުން)ވަނީ ހަރާމް ކަމެއްކަމުގައި އެއްބަސްވެވޭއެވެ. އެހެނީ ކަލާ ހަރަކާތެއް، ނުވަތަ ބިލާ ބަހެއް، ހެންޏަ ތަށްޓެއް، ނުވަތަ ވަނަމެއް ނުވަތަ ވަރަކެއް، މިހެންގޮސް ކޮންމެވެސް ކަމެއްގެ ސޫނުފިޔާލެއްގެ ގޮތުގައި ހަމަތަކާނުނެވެ. އަދި އެކަމުގެ ސަބަބުން އޮންނަކަން ޤަސްދުކޮށް ކަމެއް ވަރަކަށްވެއެވެ. ފަހެ މިފަދަ ކަމަކީ الله ނަހީކުރައްވާ ޝިރުކުގެ ތެރެއިން ހިމެނޭ ކަމެކެވެ.= ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. (الطِّيَرَةُ شِرْكٌ، الطِّيَرَةُ شِرْكٌ، الطِّيَرَةُ شِرْكٌ) حديث صحيح، رواه أصحاب السنن މާނައީ: "ޠިޔަރަތަކީ ޝިރުކެކެވެ. ޠިޔަރަތަކީ ޝިރުކެކެވެ. ޠިޔަރަތަކީ ޝިރުކެކެވެ." ހަމަފަދައިން ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. (لَا عَدْوَى، وَلَا طِيَرَةَ، وَيُعْجِبُنِي الْفَأْلُ) متفق عليه މާނައީ: "(اللهގެ އިރާދަފުޅާއި ޚިލާފަށް ބަލި) ގައިންގައިއަށް ޖެހިގެންދިއުމެއް، އަދި ޠިޔަރަތެއް (ސޫނުފިޔާލެއް) ނެތެވެ. އަދި އުފާވެރިކަންގެނުވާ ހެޔޮބަސް މިފަދަކަމެއްގެ ރަނގަޅު ފުރުސަތެއްވެއެވެ."

ފަހެ މުސްލިމު މީހާގެ މައްޗަށްވާނީ الله އަށް ވަކީލުކުރުމެވެ. އަދި އާދަކުރަން ފަށައިގަންނަކަމެއް، ނުވަތަ ދުޢާކުރަން ފަށައިގަންނަކަމެއް، ސޫނުފިޔާލާ އަރުވައިގެން ކުރުން ނުވަތަ ހުއްޓާލައިގެން ނުވާނެއެވެ. ފަހެ އޭނާ ނުރުހެނިކަމެއް ފެނިއްޖެނަމަ، މިހެން ދުޢާކުރާށެވެ. (اللَّهُمَّ لا طَيْرَ إلاَّ طَيْرُكَ، ولاَ خَيْرَ إلاَّ خَيْرُكَ، ولاَ إِلَهَ غَيْرُكَ) މާނައީ: "އޭ اللهއެވެ. ހެޔޮކަމާއި ދެއްވަނީ ކަލޭގެ ޙަޟްރަތުން ސޫނުފިޔާލެއްނުވެއެވެ. އަދި ހެޔޮކަމާއި ބަރަކާތް ލިބޭނީ ކަލޭގެ ޙަޟްރަތުން ނުވެއެވެ. އަދި ހެޔޮކަމާއި ފިޔަވައި އެހެން އިލާހެއް ނެތެވެ."

[104] ކާހިނުކަމަކީ: ޣައިބުގެ ޢިލްމު އޮންނަކަމަށް ދައުވާކުރުމެވެ. އެއީ ކުރިއަށްވާނެ ކަންތައްތަކާއި ހާސިލުވާނެ ކަންތައްތައް ހަބަރުދިނުން، އަދި ގެއްލިފައިވާ އެއްޗެއް ހޯދުމަށް ހަބަރުދިނުން ފަދަ ކަންކަމެވެ. އަދި އެއީ އުޅުން ޝައިޠާނުން ވަޙީކުރަނިކޮށް އަސްމާނަށް ޖިންނި ޝައިޠާނުން ބަޔަކު ވަޙީކުރާ ނަމުގައެވެ. ދެން އެއްޗެހި ކާހިނާގެ ކަންފަތަށް އެޅުވިފައިވެއެވެ. ދެން އެކާހިނު، އެބަހާއި އެކީ ހުތުރު މަކަރު ސަތޭކަ ދޮގު ހަދާނެއެވެ. އަދި ކާހިނުން، ޢައްރާފު (އަތްބަލާމީހާ)، ރައްމާލު (ފަލަކުބަލާމީހާ)، ފަލަކީ ، މިފަދަ ނަންނަންވެސް ކިޔައެވެ...އަދި ކަންމިފަދަ ނަމެއް ކިޔަންކަމުގައި ވިޔަސް އެކަމަކީ، ކާފިރު ކުފުރުކަމެވެ..

ސަތޭކަ ހަތާވީސްވަނަ މައްސަލަ:

ޠާޣޫތުކައިރިއަށް ޙުކުމްހޯދަން ދިއުމެވެ.[105]

އަރިއަރަން ގާނދަނފުސް، އިސްތިޚާރާކަމަށް ދަރުވާކުރާ އެކަމު ފަލުމަސްތަކައި، ސިޙުރުވެރިންނާއި، ކާހިނުންނާއި، އެއްބަޔާމީހުންގެ ބަސްތަކު ކިރިއަރައި ޖާހިލު ބާޠިލުކަމުން ފުރިފައިވެއެވެ. ވީމާ މުސްލިމުންނާމެދު، އެމީހުންގެ ކައިރިއަށް ދިއުމުން ނަހީ އެމީހުންގެ ވާހަކައަށް ތެދުކުރުމުން ހުރިހާކުރު ދުށުންޖެހިވަޑައިގަތެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ.

(مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ، لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً) رواه مسلم: 1751/1 މާނައީ: "އެއްޗެހި ދައްކާމީހާ (މުސްތަޤްބަލުގައިވާނެ ކަންތައް ކިޔައިދޭމީހާ)ގެ ކައިރިއަށް ގޮސް، އެމީހެއްގެ ކައިރިން އެއްޗެއް އަހައިފިނަމަ، ސާޅީސް ދުވަހުން އޭނާގެ ނަމާދު ޤަބޫލު ނުކުރެވޭނެއެވެ" އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނު ﷺ ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. (مَنْ أَتَى كَاهِنًا أَوْ عَرَّافًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حديث حسن، رواه أحمد: 289/1 وغيره މާނައީ: "ކާހިނެއް ނުވަތަ އެއްޗެހިދައްކާމީހެއްގެ ކައިރިއަށް ގޮސް، އޭނާ ދައްކާވާހަކަ ތެދުކޮށްފިމީހާ، މުޙައްމަދު ﷺ ގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު އެއްޗަކަށް ކާފިރުވެއްޖެއެވެ."

[105] އިބްނުލް ޤައްޔިމް ވިދާޅުވިއެވެ.(وَالطَّاغُوتُ: كُلُّ مَا تَجَاوَزَ بِهِ الْعَبْدُ حَدَّهُ مِنْ مَعْبُودٍ أَوْ مَتْبُوعٍ أَوْ مُطَاعٍ؛ فَطَاغُوتُ كُلِّ قَوْمٍ مِنْ يَتَحَاكَمُونَ إِلَيْهِ غَيْرَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ..) إعلام الموقعين:50/1 މާނައީ: "އަދި ޠާޣޫތަކީ: އަޅާ، އަޅުކަންކުރުމުގައި ނުވަތަ ތަބާވުމުގައި ނުވަތަ ކިޔަމަންތެރިވުމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅާދާ ކޮންމެ ފަރާތެކެވެ. ވީމާ ކޮންމެ ޤައުމެއްގެ ޠާޣޫތަކީ، الله އާއި ރަސޫލާ ފިޔަވައި އެފަރާތަކަށް ޙުކުމްހޯދަން ދާފަ ކޮންމެ ފަރާތެކެވެ..."

(..أن الطاغوت ثلاثة أنواع: طاغوت حكم، وطاغوت عبادة، وطاغوت طاعة ومتابعة..) الدرر السنية: 503/10 މާނައީ: "އަދި ޠާޣޫތުން ތިންވައްތަރެއްކެވެ. ޙުކުމުގެ ޠާޣޫތެވެ. އަދި އަޅުކަމުގެ ޠާޣޫތެވެ. އަދި ތަބާވުމާއި ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ޠާޣޫތެވެ."

ވީމާ ޙުކުމުގެ ޠާޣޫތަކީ، މުސްލިމުންގެ ދެމެދުގައި ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމްތަކަށް ބަދަލުގައި ޤާނޫނުތައް އަޅުވާ ނަޒާމުގެ މުސްލިމުންގެ ވެރިންގައި އިސްތިޢުމާލުކުރެއެވެ. ނަހީ މުސްލިމުން އެކަމަށް އިސްތިޢުމާލުކުރެއެވެ. ވީމާ އެކަމަށް މުސްލިމުންގެ ދެމެދުގައި، الله ބާވައިލެއްވި ފޮތާއި ޚިލާފަށް ޙުކުމްކުރުމުގެ ބަދަލުގައި، ވަޟުޢީ ޤާނޫނުތަކާއި ފަރަންސާ ޤާނޫނާއި އިނގިރޭސިވިލާތުގެ ޤާނޫނުތައްޓަކައި އަދި މިނޫންވެސް އެހެނި ކަމަކުން ޙުކުމްކުރުމުގެ ބަދަލުގައި، އެމީހުން الله ގެ ދީނުން ދުރުވެއްޖެއެވެ ޠާޣޫތަށްކަންވެއްޖެއެވެ. الله تَعَالَىٰ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. (...وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ) المائدة:44 މާނައީ: "..އަދި الله ބާވައިލެއްވި ޙުކުމުން ޙުކުމް ނުކުރާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ވީ، އެއުރެން އެއީ ހަމަ ކާފިރުންނެވެ." އަދި އެޖާހިލުންގެ ކައިރިއަށް އެޙުކުމަށް ހާޒިރުވާމީހުންވެސްމެއެވެ. الله ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. (فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا) النساء:65 މާނައީ: " އުޅޭނަސޫނެނޫމެވެ. ވީ، ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ގަސަމްކުރައްވަމެވެ. އެއުރެންގެ ދެމެދުގައި އުފެދިގެންދާ ދެބަސްވުންތަކުގައި، ކަލޭގެފާނު ޙުކުމްވެރި

ސަތޭކަ އަށާވީސްވަނަ މައްސަލަ:

ދެއީދު ދުވަސްދުވަހު ކުޅިވަރުކުޅުވުމަށް ނުކުތުންވުމެވެ.[106]

والله أعلم.

وصلى الله على محمد وعلى آله وصحبه وسلم

ޝައިޚު މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބުގެ ބަސްފުޅު މިހިސާބުން ނިމުނީއެވެ.

(رحمه الله وأسكنه فسيح جناته)

ކޯންފުމަރު ދަނދަނޑިން، އެއުރެން އިލާހެއް ނަމާނަހެވެ. އެހެނދު، ކަލޭގެފާނު ނިޔާކުރައްވާ ދުވަހު އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގައި، ދަރިކަލުން ވާކަށުގައި އެއުރެން ނުދަކާނަހެވެ. އަދި އެއުރެން (އެ ނިޔާއަށް) ފުރިހަމަވެގެންވާ ކިޔަމަންތެރިކަމާ ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ." ފަހެ الله تَعَالَى އެވަނީ އެމީހުންގެ ކިބައިން އިމާންކަން ނަފީކުރައްވާވަޑައިގެންނެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ދުނިޔޭގައި اللهގެ ޝަރީޢަތުން ހުކުމްފިޔަވައި ހުކުމްކުރުމުންނެވެ. އެއީ ޠާޣޫތުގެ ކައިރިއަށް ހުކުމް ހޯދަން ދިޔަ މީހުންގެ ކިބައިން އިމާންކަން ނަފީކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. ހަމަ އެކަމަށް ނިޔާވާތީ ހުކުމް ހޯދަން ދިޔަމަށް އެދިއްޖެމީހުންގެ ކިބައިން އިމާންވެސް ދޭތެވެ. އެއީ اللهގެ ވަޙީ ބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ. (...يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ...) النساء:60 މާނައީ: "އެއުރެން ޠާޣޫތުގެ ކައިރިއަށް ހުކުމް ހޯދުމަށް ދިޔުމަށް އެއުރެން އެދެތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެފަރާތަށް ކާފިރުވުމަށް އެއުރެންނަށް ވަނީ އަމުރުކުރެވިފައިވާ..." ފަހެ ޠާޣޫތުންނާއި އެޠާޣޫތުންނަށް ތަބާވެވިފައިވާ ތަކެތި ކާފިރުކަމާ، އެމީހުންދެކެ ދުރުވެގަ، އަދި އެމީހުންނާއި ދުރާވެގެންވެ، އެމީހުންނާއި ހަސަދުވަތްތެރިކަމާ ތަބާރުދުން ކުރުމަށް ވާޖިބުވާ ގޮތުގައި ހިމެނޭ ކަމެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން، ޠާޣޫތުގެ ކައިރިއަށް ހުކުމް ހޯދުމަށް ދިޔުމަކީ، އެކަށޭނަ ކަމެކަށް ބަލައިގަތުމުގެ ގޮތުގައި ވާކަމުގައި ވެއްޖެނަމަ ކާފިރުވާނެއެވެ. އަދި އެކަމުގެ ބަދަލުގައި ދުނިޔޭގެ ބޭނުމަކަށް ހިނގަދާނެއެވެ.

[106] އެއީ ވަކިމަސައްކަތެއް ސަރީރާގަތުކުރުމަކީ ދުވަހުގެ ތެރޭގައި ހިލޭކަމެއްނޫނެވެ. ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިން، ޝަރުޢުގެ މަގުގައި، ދުވަސްދުވަހު އަދި ދުވަސްދުވަހު ކުޅިވަރުކުޅުމަށް ނުކުތުންވާކަށެވެ. އެއީ އިޖްތިމާޢީ ކަމެއްގެ ސަބަބުންނެވެ. ދީން ނަބިއްޔާ ﷺ އެމީހުންނަށް ހަދިޔާކޮށްދެއްވެން، ޢާއިޝާ رضي الله عنها އާއި ޝަރުޢުގައި ކުޅިވަރުކުޅުމަށް ހުއްދަކޮށްދެއްވިއެވެ. އެއީ އެކަށޭނަ އެއްވެމުން ދަރިންގެ ހިތްހަމަޖެހުމަށް ކުޅިވަރުކުޅުމަށް ހުއްދަވެއެވެ. ހަމައެއީ އެއްވެރިކަމުގެ ހަދިޔާގެ ބަޔަކުގައި ފެނިފައެވެ. އަދި ކުޅިވަރަކީ ޝަރުޢަށް ކުރެވޭ ދުވަހުގައި ނަމާދަށް ފަހު ދިޔަކަމުގެ ކުރިމަތީގައި ކުޅުވުމަށް ދުނިޔޭގެ މަސައްކަތެވެ. އަދި އެހެނިހެން ހަމައެކަނިވެސް الله تَعَالَى ގެ އަޅުކަމުގައެވެ.

ފިހުރިސްތު

މުގައްދިމާ.. 2
މުއައްލިފުގެ ކުރު ތައާރަފެއް.............................. 5
ފުރުޝް.. 8
ފުރަތަމަ މައްސަލަ:.. 9
ދެވަނަ މައްސަލަ:.. 11
ތިންވަނަ މައްސަލަ:.. 13
ހަތަރުވަނަ މައްސަލަ:.. 14
ފަސްވަނަ މައްސަލަ:.. 16
ހަވަނަ މައްސަލަ:.. 17
ހަތްވަނަ މައްސަލަ:.. 18
އަށްވަނަ މައްސަލަ:.. 21
ނުވަވަނަ މައްސަލަ:.. 22
ދިހަވަނަ މައްސަލަ:.. 23
އެގާރަވަނަ މައްސަލަ:.. 24
ބާރަވަނަ މައްސަލަ:.. 24
ތޭރަވަނަ މައްސަލަ:.. 26
ސާދަވަނަ މައްސަލަ:.. 26
ފަނަރަވަނަ މައްސަލަ:.. 27
ސޯޅަވަނަ މައްސަލަ:.. 28
ސަތާރަވަނަ މައްސަލަ:.. 28
އަށާރަވަނަ މައްސަލަ:.. 29

ނަވާރަވަނަ މައްސަލަ:............29
ވިހިވަނަ މައްސަލަ:............30
އެކާވީސްވަނަ މައްސަލަ:............31
ބާވީސްވަނަ މައްސަލަ:............31
ތޭވީސްވަނަ މައްސަލަ:............31
ސައުވީސްވަނަ މައްސަލަ:............32
ފަންސަވީސްވަނަ މައްސަލަ:............32
ސައްބީސްވަނަ މައްސަލަ:............33
ހަތާވީސްވަނަ މައްސަލަ:............33
އަށާވީސްވަނަ މައްސަލަ:............33
ނަވާވީސްވަނަ މައްސަލަ:............34
ތިރީސްވަނަ މައްސަލަ:............34
ތިރީސްއެއްވަނަ މައްސަލަ:............35
ތިރީސްދެވަނަ މައްސަލަ:............35
ތިރީސްތިންވަނަ މައްސަލަ:............36
ތިރީސްހަތަރުވަނަ މައްސަލަ:............37
ތިރީސްފަސްވަނަ މައްސަލަ:............38
ތިރީސްހަވަނަ މައްސަލަ:............39
ތިރީސްހަތްވަނަ މައްސަލަ:............39
ތިރީސްއަށްވަނަ މައްސަލަ:............39
ތިރީސްނުވަވަނަ މައްސަލަ:............40
ސާޅީސްވަނަ މައްސަލަ:............40
ސާޅީސްއެއްވަނަ މައްސަލަ:............41

ސާޅީސްދެވަނަ މައްސަލަ:..42
ސާޅީސްތިންވަނަ މައްސަލަ:..42
ސާޅީސްހަތަރުވަނަ މައްސަލަ:..43
ސާޅީސްފަސްވަނަ މައްސަލަ:..43
ސާޅީސްހަވަނަ މައްސަލަ:..43
ސާޅީސްހަތްވަނަ މައްސަލަ:..43
ސާޅީސްއަށްވަނަ މައްސަލަ:..44
ސާޅީސްނުވަވަނަ މައްސަލަ:..44
ފަންސާސްވަނަ މައްސަލަ:..44
ފަންސާސްއެއްވަނަ މައްސަލަ:..44
ފަންސާސްދެވަނަ މައްސަލަ:..45
ފަންސާސްތިންވަނަ މައްސަލަ:..45
ފަންސާސްހަތަރުވަނަ މައްސަލަ:..46
ފަންސާސްފަސްވަނަ މައްސަލަ:..46
ފަންސާސްހަވަނަ މައްސަލަ:..46
ފަންސާސްހަތްވަނަ މައްސަލަ:..47
ފަންސާސްއަށްވަނަ މައްސަލަ:..48
ފަންސާސްނުވަވަނަ މައްސަލަ:..48
ފަސްދޮޅަސްވަނަ މައްސަލަ:..49
ފަސްދޮޅަސް އެއްވަނަ މައްސަލަ:..49
ފަސްދޮޅަސް ދެވަނަ މައްސަލަ:..49
ފަސްދޮޅަސް ތިންވަނަ މައްސަލަ:..49
ފަސްދޮޅަސް ހަތަރުވަނަ މައްސަލަ:..50

ފަސްދޮޅަސް ފަސްވަނަ މައްސަލާ: 50
ފަސްދޮޅަސް ހަވަނަ މައްސަލާ: 51
ފަސްދޮޅަސް ހަތްވަނަ މައްސަލާ: 51
ފަސްދޮޅަސް އަށްވަނަ މައްސަލާ: 52
ފަސްދޮޅަސް ނުވަވަނަ މައްސަލާ: 52
ހަތްދިހަވަނަ މައްސަލާ: 52
ހަތްދިހަ އެއްވަނަ މައްސަލާ: 52
ހަތްދިހަ ދެވަނަ މައްސަލާ: 53
ހަތްދިހަ ތިންވަނަ މައްސަލާ: 53
ހަތްދިހަ ހަތަރުވަނަ މައްސަލާ: 53
ހަތްދިހަ ފަސްވަނަ މައްސަލާ: 53
ހަތްދިހަ ހަވަނަ މައްސަލާ: 53
ހަތްދިހަ ހަތްވަނަ މައްސަލާ: 53
ހަތްދިހަ އަށްވަނަ މައްސަލާ: 55
ހަތްދިހަ ނުވަވަނަ މައްސަލާ: 55
އަށްޑިހަވަނަ މައްސަލާ: 55
އަށްޑިހަ އެއްވަނަ މައްސަލާ: 56
އަށްޑިހަ ދެވަނަ މައްސަލާ: 56
އަށްޑިހަ ތިންވަނަ މައްސަލާ: 57
އަށްޑިހަ ހަތަރުވަނަ މައްސަލާ: 57
އަށްޑިހަ ފަސްވަނަ މައްސަލާ: 57
އަށްޑިހަ ހަވަނަ މައްސަލާ: 57
އަށްޑިހަ ހަތްވަނަ މައްސަލާ: 58

އަށްޑިހަ އަށްވަނަ މައްސަލަ:..58
އަށްޑިހަ ނުވަވަނަ މައްސަލަ:..58
ނުވަދިހަވަނަ މައްސަލަ:..59
ނުވަދިހަ އެއްވަނަ މައްސަލަ:..59
ނުވަދިހަ ދެވަނަ މައްސަލަ:..59
ނުވަދިހަ ތިންވަނަ މައްސަލަ:..59
ނުވަދިހަހަތަރުވަނަ މައްސަލަ:..60
ނުވަދިހަ ފަސްވަނަ މައްސަލަ:..61
ނުވަދިހަ ހަވަނަ މައްސަލަ:..61
ނުވަދިހަ ހަތްވަނަ މައްސަލަ:..62
ނުވަދިހަ އަށްވަނަ މައްސަލަ:..62
ނުވަދިހަ ނުވަވަނަ މައްސަލަ:..63
ސަތޭކަވަނަ މައްސަލަ:..63
ސަތޭކަ އެއްވަނަ މައްސަލަ:..64
ސަތޭކަ ދެވަނަ މައްސަލަ:..64
ސަތޭކަ ތިންވަނަ މައްސަލަ:..65
ސަތޭކަ ހަތަރުވަނަ މައްސަލަ:..65
ސަތޭކަ ފަސްވަނަ މައްސަލަ:..65
ސަތޭކަ ހަވަނަ މައްސަލަ:..65
ސަތޭކަ ހަތްވަނަ މައްސަލަ:..66
ސަތޭކަ އަށްވަނަ މައްސަލަ:..66
ސަތޭކަ ނުވަވަނަ މައްސަލަ:..66
ސަތޭކަ ދިހަވަނަ މައްސަލަ:..67

ސަތޭކަ އެގާރަވަނަ މައްސަލަ:..........67
ސަތޭކަ ބާރަވަނަ މައްސަލަ:..........67
ސަތޭކަ ތޭރަވަނަ މައްސަލަ:..........68
ސަތޭކަ ސާދަވަނަ މައްސަލަ:..........68
ސަތޭކަ ފަނަރަވަނަ މައްސަލަ:..........68
ސަތޭކަ ސޯޅަވަނަ މައްސަލަ:..........68
ސަތޭކަ ސަތާރަވަނަ މައްސަލަ:..........69
ސަތޭކަ އަށާރަވަނަ މައްސަލަ:..........69
ސަތޭކަ ނަވާރަވަނަ މައްސަލަ:..........69
ސަތޭކަ ވިހިވަނަ މައްސަލަ:..........69
ސަތޭކަ އެކާވީސްވަނަ މައްސަލަ:..........69
ސަތޭކަ ބާވީސްވަނަ މައްސަލަ:..........69
ސަތޭކަ ތޭވީސްވަނަ މައްސަލަ:..........70
ސަތޭކަ ސައުވީސްވަނަ މައްސަލަ:..........70
ސަތޭކަ ފަންސަވީސްވަނަ މައްސަލަ:..........70
ސަތޭކަ ސައްބީސްވަނަ މައްސަލަ:..........71
ސަތޭކަ ހަތާވީސްވަނަ މައްސަލަ:..........72
ސަތޭކަ އަށާވީސްވަނަ މައްސަލަ:..........73